

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Viktor Sällström

Anteciperat avtalsbrott

Om hävnings- respektive stoppningsrätt

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Eva Lindell-Frantz

Termin för examen: Period 1 HT17

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Introduktion	5
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Metod och material	7
1.4 Avgränsningar	8
1.5 Forskningsläge	9
1.6 Disposition	10
2 BAKGRUND	12
2.1 Köplagen	12
2.2 Konsumentskydd	13
2.3 Internationell köprätt	14
3 FÖRMÖGENHETSRÄTTSLIGA ASPEKTER	17
3.1 Inledning	17
3.2 Analogisk tolkning	17
3.2.1 Analogislut från köplagen	17
3.2.2 Något om tillämpning och tolkning av köplagen	18
3.3 Definitionen av en allmän civilrättslig princip	19
3.4 Viktiga allmänna civilrättsliga principer	20
3.4.1 Avtalsfrihet	20
3.4.2 Avtalsbundenhet	21
3.4.3 Samtidighetsprincipen	22
3.4.4 Krav på väsentlighet vid hävning	22
4 HÄVNINGSRÄTT VID ANTECIPERAT AVTALSBROTT	24
4.1 Inledning	24

4.2	Beviskrav	25
4.3	Hävningsförklaring	26
4.4	Obefogad hävningsförklaring	27
4.5	Hävning av avtal	28
4.6	Ställande av godtagbar säkerhet	29
4.7	Köparens hävningsgrunder	30
4.7.1	Anteciperad mora	30
4.7.2	Fel i vara	31
4.8	Säljarens hävningsgrunder	32
4.8.1	Köparens skyldigheter	32
4.8.2	Betalningsdröjsmål	32
4.8.3	Köparens bristande medverkan	34
4.9	Ömsesidiga hävningsgrunder	35
4.10	Partiellt avtalsbrott och successiva leveranser	35
4.11	Återtagandeförbehåll	36
4.12	Anteciperat avtalsbrott i CISG	37
4.13	Anteciperat avtalsbrott i UNIDROIT	37
4.14	Anteciperat avtalsbrott i PECL	38
4.15	Anteciperat avtalsbrott i DCFR	38
5	STOPPNINGSRÄTT	40
5.1	Inledning	40
5.2	Omständigheter	41
5.3	Beviskrav	41
5.4	Meddelandeplikt	42
5.5	Ställande av godtagbar säkerhet	42
5.6	Säljarens stoppningsrätt	42
5.7	Köparens stoppningsrätt	43
5.8	Stoppningsrätt i CISG	44
5.9	Stoppningsrätt i UNIDROIT	45
5.10	Stoppningsrätt i PECL	45
5.11	Stoppningsrätt i DCFR	46

6	ANTECIPERAT AVTALSBROTT I ANDRA LAGAR	47
6.1	Konsumentköplagen	47
6.2	Konsumenttjänstlagen	47
6.2.1	Hävningsrätt för konsument	48
6.2.2	Hävningsrätt för näringsidkare	49
6.3	Jordabalken	49
6.4	Kommissionslagen	49
6.5	Hyra av lös sak	50
7	ANTECIPERAT AVTALSBROTT I STANDARDAVTAL	51
7.1	Inledning	51
7.2	Något om avtalstolkning	51
7.3	Valet av standardavtal	52
7.4	NL 09	52
7.5	AB 04	53
8	ÄNDRADE FÖRHÅLLANDEN	55
8.1	Inledning	55
8.2	Force majeure	55
8.3	Omöjlighetsläran	56
9	ANALYS	58
9.1	Inledning	58
9.2	Ger 61 och 62 §§ köplagen uttryck för en civilrättslig princip?	58
9.3	Analys av rekvisiten i 61 och 62 §§ köplagen	62
9.3.1	Behandling av beviskraven	62
9.3.2	Hävningsförklaringen	63
9.3.3	Obefogad hävningsförklaring	63
9.3.4	Ställande av godtagbar säkerhet	64
9.3.5	Hävningsrätten vid anteciperat avtalsbrott	65
9.4	Avslutande kommentar	66
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	67
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	70

Summary

The ability to revoke a contract is a measure which, as a general principle, requires that a breach of contract has occurred. However in the Swedish Sales of Goods Act (SFS 1990:931) 62 § there is an exception to the general rule, which states that a party can declare a contract avoided if it is clear that an anticipatory breach will be committed by the other party. A party may also temporarily suspend his or her obligation to perform according to the contract, if it becomes apparent that the other party will not perform a substantial part of his or her obligation, see 61 § Sales of Goods Act. The suspension of a performance is a lesser intervention, in relation to the revoking of a contract.

This thesis analyses both revocation of a contract due to anticipatory breach, as well as suspension of performance due to an anticipatory breach. The purpose of the thesis is to investigate whether 61 and 62 §§ of the Sales of Goods Act is to be deemed as a contractual principle within Swedish law. Whether that is the case is not yet clear, and the legal position regarding this question seems to be unclear. The thesis will also discuss and analyse the necessary prerequisites which are required for the use of these two regulations.

The purpose of the regulations is to prevent a party being bound to a contract when it can be assumed that the other party will not be able to perform according to his or her obligations. The regulations regarding anticipatory breach serve to strengthen protection towards a party's breach of contract. The evidentiary requirement to revoke a contract on the ground of an anticipatory breach is high, and the consequences of an unjustified revocation results in a breach of contract by the party which made the claim.

The conclusion of this thesis is that the regulations in 61 and 62 §§ the Sales of Goods Act do express a contractual principle within Swedish law. Some of the necessary prerequisites are however a bit unclear, which could create difficulty when it comes to the judicial interpretation of the regulations.

Sammanfattning

Möjligheten att häva ett avtal är en åtgärd vilket som huvudregel görs gällande efter att ett avtalsbrott har inträffat. I köplagen regleras emellertid i 62 § om möjligheten att häva ett avtal till följd av anteciperat (befarat) avtalsbrott. En förutsättning för att häva till följd av ett anteciperat avtalsbrott är att det står klart att avtalsbrott faktiskt kommer att ske. Utöver möjligheten att häva ett avtal till följd av ett anteciperat avtalsbrott finns det en alternativ reglering i 61 § köplagen, vilket stadgar parts rätt att temporärt inställa sin prestation, när en part befarar att motparten inte kommer att fullgöra en väsentlig del av sina förpliktelser. Denna så kallade stoppningsrätt är en mindre ingripande åtgärd än hävning till följd av anteciperat avtalsbrott.

Denna uppsats redogör både för hävning till följd av anteciperat avtalsbrott, så väl som möjligheten att inställa sin prestation när en motpart inte kan fullgöra en väsentlig del av sin prestation. Syftet med uppsatsen är att utreda huruvida 61 och 62 §§ köplagen kan anses ge uttryck för en allmän civilrättslig princip eller ej. Om så är fallet är omdiskuterat, och rättsläget får anses vara oklart. Uppsatsen redogör för och analyserar de rekvisit som aktualiseras i samband med 61 och 62 §§ köplagen.

Regleringarna syftar till att inte låta en part förbli bunden av ett avtal, när det är klart att motparten inte kommer att prestera. Detta ger parter ett stärkt skydd gentemot en motparts avtalsbrott. Beviskravet för hävning till följd av anteciperat avtalsbrott är högt ställt, och konsekvensen av att göra en obefogad hävningsförklaring leder till att motparten kan välja om han eller hon vill stå kvar vid avtalet eller för sin egen del påkalla hävning. Det är därför av vikt att en part har goda grunder för hävning till följd av anteciperat avtalsbrott.

Uppsatsens slutsats är att 61 och 62 §§ köplagen ger uttryck för en allmän civilrättslig princip. Dock förefaller vissa rekvisit i regleringarna något oklara, vilket kan skapa svårigheter vid tillämpningen av dessa.

Förord

Stort tack till Barbro Endorph för inrådan till att studera juridik och för den inspiration och uppmuntran som hon har givit mig genom årens gång. Utan Barbro vore denna examen inte möjlig.

Viktor Sällström
Lund den tredje januari 2018

Förkortningar

AB 04	Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader
CISG	Convention on Contracts for the International Sale of Goods
DCFR	Draft Common Frame of Reference
HB	Handelsbalk (1736:0123 2)
NJA	Nytt juridiskt arkiv
NL 09	Allmänna leveransbestämmelser för leveranser av maskiner samt annan mekanisk, elektrisk och elektronisk utrustning inom och mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige
Nya köplagen	Köplag (1990:931)
PECL	Principles of European Contract Law
Prop.	Proposition
UNIDROIT	International Institute for the Unification of Private Law
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk juristtidning
Äldre köplagen	Lag (1905:38 s.1) om köp och byte av lös egendom

1 Inledning

1.1 Introduktion

En grundläggande förutsättning vid alla typer av avtal är att parterna kan förlita sig på att avtalet kommer att hållas (*pacta sunt servanda*). Ibland förekommer det att en avtalspart innan avtalets fullbordan befarar att ett avtalsbrott kommer att ske. I doktrin används befarat avtalsbrott och befarat kontraktsbrott synonymt med anteciperat avtalsbrott.¹ När det förefaller sannolikt att ett avtalsbrott kommer att inträffa aktualiseras frågor om hävnings- respektive stoppningsrätt.

Enligt 62 § köplagen (1990:931) ges en part rätt att häva ett avtal före fullgörelsetidpunkten, om det *står klart* att det kommer att inträffa ett avtalsbrott hos motparten.² Finns det *starka skäl att anta* att motparten inte kommer att uppfylla en väsentlig del av avtalet, får en part inställa sin del av fullgörelsen, så kallad stoppningsrätt, enligt 61 § köplagen.³ Om motparten ställer godtagbar säkerhet för sin fullgörelse, återgår avtalsbundenheten och hävningsförklaringen undanröjs. Ett anteciperat avtalsbrott anses bland annat inträffa om en part meddelar att han inte kommer att fullgöra prestationen eller om det står klart att ett dröjsmål kommer att inträffa.⁴

Om möjligheten att göra gällande hävning- respektive stoppningsrätt till följd av anteciperat avtalsbrott när köplagen av någon anledning inte är tillämplig är oklart. Detta kan vara aktuellt i situationer där köplagen har avtalats bort eller på grund av att standardavtal tillämpas inom en bransch och branschen inte reglerar vad som skall gälla vid ett anteciperat avtalsbrott. Det råder delade meningar huruvida 61 och 62 §§ köplagen ger uttryck för en allmän civilrättslig princip eller ej.⁵ Om de skulle utgöra en allmän civilrättslig princip stärks parternas skydd vid anteciperade avtalsbrott. Är det istället så att regleringarna inte utgör en allmän

¹ Uppsatsen kommer fortlöpande att använda den senare terminologin.

² Se vidare kap. 4.

³ Se vidare kap. 5.

⁴ Se NJA 1963 s. 136 och kap. 4.7.1.

⁵ Hellner, 2016, s. 102.

civilrättslig princip stärks avtalsfriheten, då hävning till följd av anteciperat avtalsbrott då inte lär tillämpas analogt i samma utsträckning.

1.2 Syfte och frågeställningar

I doktrin är den allmänna ståndpunkten att det råder en betydande osäkerhet om köplagens regler rörande anteciperade avtalsbrott är tillämpliga på oreglerade avtalstyper.⁶ Även andra oklarheter kring det anteciperade avtalsbrottets påföljder har uppmärksamats i doktrin.⁷

Uppsatsens övergripande syfte är att utreda om det som föreskrivs i köplagen om hävningsrätt samt stoppningsrätt till följd av anteciperat avtalsbrott kan anses ge uttryck för en allmän civilrättslig princip. För att uppfylla syftet avses dessa frågeställningar att utredas och besvaras:

- Hur definieras en allmän civilrättslig princip?
- Kan 61 och 62 §§ köplagen anses uppfylla förutsättningarna för att utgöra en allmän civilrättslig princip?

Då det övergripande syftet är att om 61 och 62 §§ köplagen utgör en allmän civilrättslig princip, är ett underliggande syfte att undersöka regleringarnas innehåll. Vissa rekvisit torde föranleda vissa tolkningssvårigheter, vilket uppsatsen ämnar undersöka. För att uppfylla detta ändamål har dessa frågeställningar utformats:

- Vad motsvarar ett ställande av godtagbar säkert?
- Hur förutsägbar är stoppningsrättens beviskrav, vilket stadgar att det skall finnas *starka skäl att anta* att en motpart inte kommer att fullgöra en väsentlig del av avtalet?
- Går hävningsrätten enligt 62 § köplagen förlorad vid en för sen reklamation?
- I vilken grad kan ändrande förhållande aktualisera hävning till följd av anteciperat avtalsbrott?

⁶ Hellner, 2016, s. 102 och 265.

⁷ Hellner, 2016, s. 105.

1.3 Metod och material

Arbetet kommer utföras med tillämpning av den rättsdogmatiska metoden.⁸ Med detta menas att syften och frågeställningar kommer att analyseras och besvaras utifrån rättskällorna och deras inbördes normhierarki.⁹ Tolkningen av rätten är inte fri, utan den bör värderas objektivt utifrån de rättskällor och deras inbördes rättskällevärde i den rådande normhierarkin, vilket byggs upp kring auktoritativa källor. Bland dessa normer återfinns främst lagar, prejudikat och rättsprinciper.¹⁰ Sedermera tillkommer till lagar förarbeten, vilka ämnar utveckla och vägleda för deras funktion och tillämpning. Både lagar, prejudikat och förarbeten kommenteras och analyseras kontinuerligt i doktrin. Doktrinen rättskällevärde påverkas av flera faktorer, varav två skall nämnas kort. Det juridiska arbetets akademiska nivå¹¹ samt aktualitetsvärdet.¹²

Ett avtal som sådant tillhör inte en del av normhierarkin, trots att det kan ha konsekvenser för tolkningen i det enskilda fallet.¹³

Det material som kommer att användas som grund för denna uppsats utgörs av lagar, prejudikat, propositioner, lagkommentarer, internationella konventioner, offentliga utredningar, doktrin och artiklar. En uppräknings av detta slag bringar dock ingen klarhet i varför de nämnda rättskällorna har valts. En utveckling av varför rättskällorna har valts är således lämplig. Lagen föreskriver de regler som gäller, och är det mest väsentliga att förhålla sig till för avtalsparter. Prejudikat är viktiga då prejudikat hjälper till med tolkning och applicering av lagen på specifika situationer. Doktrin, lagkommentarer och propositioner utvecklar analyserar och beskriver funktionen av det lagsystem som gäller. Doktrin kan också vara författade progressivt för att utveckla rådande rättsläge. Internationella konventioner fungerar som vägledning när rättsläget är oklart eller öppen för tolkning.

⁸ Korling och Zamboni, s. 21-23.

⁹ Med normhierarki menas att rättskällorna har en hierarkisk ställning i förhållande till varandra.

¹⁰ Korling och Zamboni, s. 28 ff.

¹¹ Med akademisk nivå åsyftas hur väl uppbyggt det juridiska och logiska resonemanget är.

¹² Med aktualitetsvärde åsyftas huruvida doktrin är obsolet eller ej, samt om doktrinen endast stadgar gällande rätt eller om den också behandlar vad lagen borde vara.

¹³ Se mer om avtalsstolkning i kap. 7.2.

Standardavtal kommer vidare att analyseras, dessa är dock inte att anse som en rättskälla. Standardavtal analyseras på grund av att de har blivit föremål för särskilt intresse inom den svenska civilrätten. Standardavtalen är något unika då de för det första har en mycket stark ställning i Sverige, samt tillämpas undantagslöst i flera branscher i landet. Särskilt intressant med standardavtalen är att de kan vara vägledande för vad branschen anser är viktigt att reglera, eller för den delen vad som inte är viktigt att reglera.¹⁴

Uppsatsen innefattar vissa komparativa inslag, det rör sig dock inte om en komparativ studie.¹⁵ De internationella principsamlingar som behandlas i uppsatsen har valts baserat på deras starka ställning inom den internationella köprätten, samt i relation till hur många nationer som har tillträtt principsamlingarna.

1.4 Avgränsningar

Frågor som berör hävningsrätt ger ofta upphov till flera följdfrågor, så som rätt till skadestånd och rätten till ersättning för fordringar i konkurser. Både skadestånd och förmånsrätt är av vikt för hävningsrätten, då ersättning normalt är något man yrkar på till följd av den skada som en part har lidit till följd av ett avtalsbrott. Obestånd kan ofta vara en orsak till att hävningsrätten aktualiseras, och föranleder i sig flera problem. Obestånd kommer behandlas som grund till avtalsbrott. Sakrättslig problematik kommer emellertid inte att behandlas. I denna uppsats ligger fokus på hävningsrätten som sådan. Påföljderna berörs endast kortfattat i den mån det är relevant för ämnet, dock görs ingen djupare analys. Även om det hade varit önskvärt att behandla skadeståndsrättsliga och sakrättsliga aspekter berörande hävning till följd av avtalsbrott finns det inte utrymme för en sådan analys inom ramen för denna uppsats.

Vanligtvis uppkommer frågor om bevisbördan placering, när det ankommer på parterna att visa på att beviskraven har uppnåtts. Uppsatsen ämnar inte beröra bevisbördans placering parterna emellan. Beviskravet kommer emellertid att behandlas utförligt.

¹⁴ Det ska dock beaktas att vissa standardavtal har utvecklats av en köpar- eller säljarpart vilket har haft en dominerande förhandlingsposition vid standardavtalets skrivelse. Detta lär påverka utformningen av vissa standardavtal i en hög grad.

¹⁵ Se vidare kap. 1.4.

I uppsatsen undersöks vad som gäller i fråga om rätt till hävning till följd av anteciperat avtalsbrott, samt stoppningsrätt i internationella köprättsliga författningar. Skälet till detta är delvis att internationella köprättsliga principsamlingar är ett försök att sammanfatta allmänna civilrättsliga principer, vilket utgör grunder för civilrätten, och som ofta sträcker sig över nationella gränser. Vidare ökar intresset av den internationella juridiken i samma takt som globalisering ökar och handel mellan företag i olika länder växer. Jag har ingen avsikt att göra en komparativ studie i vidare bemärkelse. De internationella delar som återfinns i uppsatsen har till syfte att öka förståelsen för anteciperade avtalsbrott i svensk rätt, särskilt då köplagen eftersträvar att harmonisera med den internationella köplagen (1987:822).¹⁶ De internationella köprättsliga principsamlingarna blir också till viss del relevanta, vid frågan om 61 och 62 §§ köplagen ger uttryck för en allmän civilrättslig princip

1.5 Forskningsläge

Hävning till följd av anteciperat avtalsbrott samt rätten till att innehålla sin prestation när motparten inte kommer att uppfylla en väsentlig del av avtalet är något som har avhandlats sedan den gamla köplagens tillkomst. En stor del av frågorna kopplade till dessa ämnen har emellertid avhandlats före den nya köplagens ikraftträdande. Vidare har ämnet ofta varit något som behandlats i anslutning till fullbordade avtalsbrott.¹⁷ Ramberg och Herres kommentarer till den nya köplagen, så väl som deras kommentar till CISG behandlar hävning till följd av anteciperat avtalsbrott och stoppningsrätt på ett omfattande sätt. Deras analyser har därför givits stort utrymme i uppsatsen. Hellner har ägnat det anteciperade avtalsbrottet särskilt intresse i hans två böcker *Speciell Avtalsrätt II, allmänna avtal och särskilda avtal*. Även Håstad har behandlat ämnet i *Köprätt: och annan kontraktsrätt*.

På senare tid verkar uppmärksamheten för det anteciperade avtalsbrottet i doktrin avtagit något, vidare finns mycket få prejudikat som berör ämnet. De flesta civilrättsliga författare kanske anser att rättsläget är tillräckligt klart. Problemet med rättsläget är emellertid att de frågor som uppenbarar sig för tillämpningen av 61 och 62 §§ köplagen tenderar att lösas med

¹⁶ Se mer härom i kap. 2.1, 2.3 och 3.2.2.

¹⁷ Anteciperat avtalsbrott är enligt mig mening ett ovanligt avtalsbrott, då det inte är ett definitivt avtalsbrott, i den mening att motparten trots allt inte har brutit mot avtalet ännu. Att förekomma ett avtalsbrott torde härmed vara av ovanlig karaktär.

tolkning av den äldre köplagen. Vad som saknas torde därmed vara att reda ut hur CISG och den nya köplagen påverkar rättsläget. Möjligt är dock att civilrättare inte anser att införandet av CISG och den nya köplagen har haft någon större inverkan på hur man ska se på rättsläget. Detta anser dock inte Ramberg och Herre.¹⁸ Ämnet i fråga är något smalt, och tvister kopplade till anteciperade avtalsbrott verkar vara relativt ovanliga i den praktiserande affärsjuridiken, vilket också kan förklara varför ämnet inte uppmärksammats särskilt mycket på senare tid.

1.6 Disposition

För att redogöra för hävning till följd av anteciperat avtalsbrott är det först viktigt att få en överblick över civilrättens grunder. Av denna anledning behandlas civilrättens historia i kapitel två, med fokus på utvecklingen av köplagen. Konsumentskyddets utveckling behandlas även, samt så återfinns en internationell civilrättslig introduktion i denna del.

I kapitel tre redogörs för grundläggande förmögenhetsrättsliga aspekter, i den grad de är kopplade till uppsatsens ämne. Särskilt behandlas allmänna civilrättsliga principer och analogisk lagtolkning i kapitlet.

I kapitel fyra behandlas hävning till följd av anteciperat avtalsbrott, främst av vad som följer enligt köplagen. Det tillkommer en jämförelse med vad som gäller vid hävning till följd av anteciperat avtalsbrott enligt internationella konventioner. Vad som gäller vid anteciperat avtalsbrott vid partiella avtalsbrott samt vid successiva leveranser behandlas också i kapitel fyra.

Uppsatsens femte kapitel behandlar stoppningsrätt så som den är utformad i köplagen. Kapitlet avslutas med en jämförelse med internationella konventioner.

I kapitel sex behandlas både hävning till följd av anteciperat avtalsbrott så väl som stoppningsrätt i den mån de omnämns eller behandlas i andra svenska regelverk. Skälet till att hävning vid anteciperat avtalsbrott respektive stoppningsrätt behandlas i samma kapitel är kopplat till att det

¹⁸ Se vidare kap. 3.2.2.

inte finns några större skillnader i andra svenska lagar, i förhållande till vad som följer av 61 och 62 §§ köplagen.

I det sjunde kapitlet undersöks vad som stadgas om hävningsrätt respektive stoppningsrätt vid anteciperat avtalsbrott utifrån två olika standardavtal. Dessa två standardavtal utgör båda branschpraxis inom sina respektive branscher.

Kapitel åtta behandlar ändrade förhållanden, med fokus på force majeure och omöjlighetsläran.

Avslutningsvis besvaras, kommenteras och analyseras uppsatsens syften och frågeställningar i kapitel nio.

2 Bakgrund

2.1 Köplagen

Den gamla köplagen (1905:38) har traditionellt sett haft ett stort inflytande på vad som anses utgöra allmänna civilrättsliga principer.¹⁹ Förr i tiden räknade svenska jurister 1905 års köplag som civilrättens viktigaste författning.²⁰ Detta torde främst basera sig på köplagens framstående ställning inom civilrätten.²¹ Håstad anser att den äldre köplagen har varit av utomordentligt stor betydelse för utvecklingen av allmänna civilrättsliga principer.²²

År 1976 presenterades ett förslag till en ny köplag, vilket sedermera ledde till antagandet av 1990 års köplag. Huruvida även den nya köplagen kan sägas ge uttryck för allmänna principer är svårbedömt. Dels finns det relativt lite praxis som tillkommit efter den nya köplagen, dels har lagen inte varit i kraft under särskilt lång tid.²³ Ett argument som ändå talar för att kunna tillmäta 1990 års köplag stor civilrättslig betydelse är att den i jämförelse med 1905 års köplag är mer generell. Om syftet med den nya köplagen varit att generalisera civilrätten som helhet, bör den kunna appliceras även för andra avtal utanför köplagen, när oklarhet råder.²⁴ 1990 års köplag torde kunna förstås bättre, om den ses mot bakgrund av den äldre köplagen.²⁵

Den nya köplagen är konstruerad för att harmonisera med den internationella köplagen, till den grad det går.²⁶ När man stöter på civilrättsliga juridiska frågeställningar som den nya köplagen inte ger ett fullgott svar på, uppkommer frågan om vilket analogiskt värde 1905 års köplag har i förhållande till CISG. Särskilt då 1905 års köplag har haft, och fortfarande har, en stor påverkan på svensk civilrätt. Samtidigt kan CISG

¹⁹ Hellner, 2016, s. 20.

²⁰ Hellner, 2001, s. 17.

²¹ Hellner, 2016, s. 20.

²² Håstad, s. 18.

²³ Hellner, 2016, s. 20.

²⁴ Hellner, 2016, s. 21.

²⁵ Håstad, s. 17.

²⁶ Prop. 1988/89:76, s. 24. Lagrådet anför att det bör vara en strävan att harmonisera med CISG så långt det går. Både i fråga om systematik så väl som i innehåll.

anses utgöra internationellt civilrättsliga grundprinciper, vilket i likhet med andra internationella civilrättsliga konventioner har varit av stort civilrättsligt intresse de senaste decennierna.²⁷ Ramberg och Herre anför att inkorporeringen av CISG tvingar till nytänkande, som också medför svårigheter med att implementera den nya köprätten i den allmänna svenska förmögenhetsrätten.²⁸ Vad Ramberg och Herre verkar mena är att den nya köplagen inte har samma vägledande effekt, så som 1905 års köplag hade. Detta torde enligt min mening särskilt exemplifieras när köplagen inte är direkt tillämplig, men där frågan om analogisk tillämpning av köplagen uppkommer.

2.2 Konsumentskydd

På 1960-talet började näringsidkare att tillämpa standardavtal gentemot konsumenterna i allt större grad.²⁹ Vanligt blev att köparvänliga regleringar i köplagen avtalades bort för konsumenterna, vilket lämnade konsumenterna i en allt svagare ställning gentemot näringsidkaren. Detta ledde på början av 1970-talet till en insikt om att ett stärkt skydd för konsumenterna behövdes inom förmögenhetsrätten.³⁰ Detta mynnade ut i konsumentköplag (1973:877) år 1973. I konsumentköplagen kunde inte längre näringsidkare avtala bort konsumentvänliga regleringar, då regleringar som berörde konsumenternas rätt var tvingande enligt lagen.³¹ Efter den första konsumentköplagen fortsatte arbetet för att stärka konsumenternas rätt gentemot näringsidkarna. Tanken som drev lagarbetet framåt var att köplagen inte längre skulle behöva gälla för konsumentköp.³²

Då 1973 konsumentköplag inte ansågs vara helt tillfredställande antogs en ny konsumentköplag (1990:932) år 1990.³³ Den nya konsumentköplagen gäller än idag, och har i jämförelse med 1973 års konsumentköplag gett konsumenterna ett ännu starkare skydd gentemot näringsidkare.

²⁷ Se vidare kap. 2.3.

²⁸ Ramberg och Herre, 2013, s. 39.

²⁹ Ramberg och Herre, 2014, s. 24.

³⁰ Ramberg och Herre, 2014, s. 24.

³¹ Ramberg och Herre, 2014, s. 24.

³² Ramberg och Herre, 2014, s. 24.

³³ Detta skedde samtidigt som införandet av den nya köplagen.

Parallellt med arbetet på konsumentköplagen, utarbetades det fram en konsumenttjänstlag (1985:716), vilket tillkom 1985. Konsumenttjänstlagen är tillämplig vid arbeten på lösa saker, fast egendom och vid förvaring av lösa saker och denna lag gäller än idag.

2.3 Internationell köprätt

Genom 1900-talet har flera försökt gjorts för att åstadkomma en harmoniserad internationell köprätt.³⁴ Tankarna om att ha gemensamma köprättsregleringar började komma efter första världskrigets slut.³⁵ Syftet med arbetet har varit att sammanbringa köprätten till den grad att näringsidkare inte behöver fråga sig vad som gäller så fort ett avtal tecknas mellan två parter som inte befinner sig i samma land, eller vad som gäller när ett företag expanderar utanför uppstartslandets gränser.

The International Institute for the Unification of Private Law grundades år 1928, och var en organisation som syftade till att harmonisera köprätten.³⁶ Inom UNIDROIT utarbetades *UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts* år 1994.³⁷ Dessa principer har senare uppdaterats år 2004 och senast 2010, vilket inneburit att det tillkommit fler reglerade områden.³⁸ UNIDROITs harmonisering av köprätten har haft en stor internationell spridning, då UNIDROIT har antagits av 63 nationer år 2017.³⁹

Cirka fyrtio år efter att UNIDROIT grundades kom arbetet igång med vad som kom att mynna ut till *Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, vilket kom att träda i kraft år 1988.⁴⁰ Sverige kom senare att tillträda CISG år 1989. I en studie gjord 2017 framgår att antalet nationer som antagit CISG nu är åttiofem till antalet.⁴¹ CISG har med tanke på det stora antalet nationer som tillträtt ansetts ha haft en stor genomslagskraft inom den internationella köprätten, och internationellt sett anses CISG vara

³⁴ Ramberg och Herre, 2016, s. 39.

³⁵ Ramberg och Herre, 2014, s. 23.

³⁶ Ramberg och Herre, 2016, s. 39.

³⁷ Ramberg och Herre, 2014, s. 26.

³⁸ Ramberg och Herre, 2014, s. 26.

³⁹ UNIDROIT, medlemskapsregister.

⁴⁰ Ramberg och Herre, 2016, s. 39. *Convention on Contracts for the International Sale of Goods* är den engelska beteckningen på den internationella köplagen (CISG).

⁴¹ IICL, CISG, medlemskapsregister.

en succé.⁴² Den svenska köplagen är som nämnts tidigare utformad för att harmonisera med CISG.⁴³

Även inom den Europeiska unionen har försök gjorts för att arbeta fram en principalsamling inom den europeiska köprätten. År 1998 utgavs *Principles of European Contract Law*. Framtagandet av PECL skedde på privat initiativ.⁴⁴ Arbetet med PECL stöddes emellertid av den europeiska kommissionen.⁴⁵ Den senaste upplagan av PECL är från 2002, vilket är den upplaga som är aktuell idag. PECL utarbetades av ett flertal europeiska jurister, varav svenske Jan Ramberg var en av dessa jurister.⁴⁶ PECL omfattar både kommersiella avtal så väl som konsumentavtal, medan de andra internationella principalsamlingarna inte omfattar konsumentköp.⁴⁷

Parallellt med PECL pågick ett akademiskt projekt vilket hade till syfte att formulera de principer som kan härledas från den europeiska civilrätten.⁴⁸ Europeiska kommissionen ansåg att en förbättring av gemensamma principer så väl som en gemensam terminologi behövdes, därför efterfrågades en referensram. Detta mynnade ut i *Draft Common Frame of Reference* år 2009. PECL och DCFR är generellt sett lika, men förändringar finns, framförallt vad gäller terminologi.⁴⁹ Det skall nämnas att DCFR består av flera volymer, som tillsammans behandlar ett mycket vidare område än PECL, varav den senare endast behandlar internationell köprätt.

Regleringar så som CISG, DCFR, PECL och UNIDROIT kan vara tillämpliga genom att ett avtal hänvisar till en av dessa eller genom att de anförs ge uttryck för en allmänna civilrättsliga principer.⁵⁰ Om en part i svensk tvist åberopar en allmän civilrättslig princip, med hänvisning till en internationell konvention, bör domstolen ta ställning till huruvida den princip som görs gällande också kan anses utgöra en allmän civilrättslig princip i Sverige. Då det inte finns någon allmänt vedertagen katalog för rätteggrundsatser i svensk rätt, bör ställning tas i varje specifikt fall. Det

⁴² Ramberg och Herre, 2014, s. 23.

⁴³ Prop. 1988/89:76, s. 24-25.

⁴⁴ Ramberg och Herre, 2014, s. 26.

⁴⁵ Bernitz, s. 47.

⁴⁶ Ramberg och Herre, 2014, s. 26.

⁴⁷ Bernitz, s. 47.

⁴⁸ Herre, SvJT, s. 933.

⁴⁹ Herre, SvJT, s. 934.

⁵⁰ Ramberg och Herre, 2014, s. 27.

förefaller i en sådan situation naturligt att hänvisa till ovan nämnda internationella köprättsliga regleringar, då dessa torde vara de mest vedertagna verk, vad gäller harmonisering av allmänna köprättsliga principer. Ramberg och Herre har anfört att ovan nämnda internationella principsamlingar kan antas fungera som vägledning för civilrättens utveckling.⁵¹

⁵¹ Ramberg och Herre, 2014, s. 27.

3 Förmögenhetsrättsliga aspekter

3.1 Inledning

Förmögenhetsrätten berör ett stort juridiskt område, med omfattande lagstiftning. I de situationer där lagstiftning inte är tillräcklig finns vägledning i förarbeten, rättspraxis och doktrin. Inom förmögenhetsrätten är tillämpningen av allmänna civilrättsliga principer sedvanlig. Allmänna civilrättsliga principer anses ha ett högt anseende i den juridiska normhierarkin och bygger vanligtvis på olika former av tradition.⁵²

3.2 Analogisk tolkning

När det saknas lagstiftning eller rättspraxis som ger ledning inom ett område, eller på ett avtal som faller utanför reglering, uppstår frågan hur bedömningen skall göras om inget fullgott svar kan ges. En uppfattning är att analogisk lagtolkning kan göras med stöd av ett närliggande lagrum.⁵³ Analogislut kan också motiveras utifrån en ändamålsinriktad tolkning. Ett exempel kan vara att part anför att ett avtal, som faller utanför lagreglerat område, borde ha fallit innanför köplagens tillämpning, och att det därför vore ändamålsmässigt att trots allt tillämpa köplagens regler analogt. Hellner har anført att analogislut bör vara det primära att falla tillbaka på, när något faller utanför en lagreglering.⁵⁴ Den dispositiva rätten, och då särskilt köplagen, fyller framförallt en utfyllande roll när ett avtal inte reglerar ett problem, vilket köplagen har reglerat.⁵⁵

3.2.1 Analogislut från köplagen

Några av köplagens regler anses ge uttryck för allmänna civilrättsliga principer, så som avtalsfriheten och samtidighetsprincipen, se 3, 10 och 49 §§ köplagen. När en lagregel anses ge uttryck för en allmän civilrättslig princip, blir det naturligt att ibland tillämpa lagregeln utanför den specifika

⁵² Se vidare kap. 3.4; Ramberg och Ramberg, s. 22; Hellner, 2015, s. 28.

⁵³ En sådan analogisk tillämpning benämns ibland analogislut.

⁵⁴ Hellner, 2015, s. 27.

⁵⁵ Ramberg och Herre, 2014, s. 36.

lagens tillämpningsområde.⁵⁶ Problemet ligger i att veta när man bör göra en analogisk tolkning av en bestämmelse som inte är direkt tillämplig. Håstad har anfört att det råder oklarhet till vilken grad analogislut i köplagen skall tillämpas på oreglerade avtal.⁵⁷

3.2.2 Något om tillämpning och tolkning av köplagen

Med hänvisning till att den nya köplagen har utformats med CISG som förebild, är det inte särskilt överraskande att det i den nya köplagen förekommer flera skillnader jämfört med 1905 års köplag. Det bör därför i varje enskilt fall utredas hur vägledning från äldre doktrin och rättspraxis skall påverka rättskällevärdet.⁵⁸ Den största svårigheten torde vara att avgöra rättskällevärdet på rättspraxis som härstammar från tiden innan den nya köplagen.⁵⁹ Ramberg och Herre påpekar som exempel att det är svårt att avgöra vad som skall utgöra ett väsentligt avtalsbrott, då CISG torde ha en stor inverkan på köplagen med kravet på dubbelt subjektivt rekvisit (avtalsbrottets betydelse samt motpartens insikt om detta).⁶⁰ Vidare stadgas det att man vid tolkning av CISG skall ta hänsyn till behovet av att främja en enhetlig tillämpning av konventionen, artikel 7, p. 1. CISG. Det anges också att även vid frågor som inte lösts i konventionen, skall man ändå tillämpa allmänna civilrättsliga principer, vilket CISG är grundad på eller annan lag som är tillämplig på internationellt privaträttsliga regler, se artikel 7, p. 2. CISG. Om köplagen ska harmonisera med CISG finns det skäl att undvika att tillämpa eller tolka lagar i ljuset av köplagen, om en sådan tolkning skulle strida mot principer som härstammar från CISG eller annan internationell relevant principalsamling. Ett förbehåll som i artikel 7, CISG, återfinns å ena sidan inte i köplagen. Med tanke på CISG och köplagens inbördes förhållande, lär artikel 7 i CISG emellertid kunna ha en påverkan på bedömningen, när en part gör gällande analogiska tolkningar från köplagen.

⁵⁶ Ramberg och Ramberg, s. 24-25.

⁵⁷ Håstad, s. 36-37.

⁵⁸ Ramberg och Herre, 2013, s. 42.

⁵⁹ Ramberg och Herre, 2013, s. 43.

⁶⁰ Ramberg och Herre, 2013, s. 43.

Det är vanligt förekommande att parterna i ett avtal väljer att avtala bort köplagen.⁶¹ Att avtala bort köplagen är rent praktiskt inget problem, då köplagen är dispositiv, se 3 §. Syftet med ett avtala bort köplagen lär vara att parterna inte vill att köplagens regler skall tillämpas. Att avtala bort köplagen kan emellertid bli problematiskt vid tvist, om det är så att parterna inte fullt ut har reglerat alla potentiella händelser. En domstol eller en skiljenämnd är skyldiga att döma i en tvist och om varken avtalet eller lag reglerar hur tvisten skall lösas, förefaller det närmast att den som dömer i en tvist faller tillbaka på allmänna civilrättsliga principer.⁶² Den dispositiva rätten torde här trots allt kunna bli föremål för utfyllande tolkning på avtalet.⁶³ Detta kan leda till att domstolen tillämpar allmänna civilrättsliga principer, vilket återfinns i köplagen, trots att parterna har avtalat bort samma lag.⁶⁴

En förutsättning för att kunna vara säker på att köplagen ej kan komma att tillämpas på tvist är därför att parterna fullt ut reglerar vad som händer vid alla potentiella händelseförlopp som köplagen reglerar. Kihlman rekommenderar att man inte bör avtala bort köplagen, utan istället utgå från att köplagen är tillämplig och istället särskilt reglera de delar i köplagen som parterna vill ändra.⁶⁵

3.3 Definitionen av en allmän civilrättslig princip

Den svenska rätten härstammar från den gamla romerska rätten. I den romerska rätten förekom regler om specifika avtalstyper, dock saknades ett allmänt regelverk för allmänna avtalsrättsliga principer.⁶⁶ Detta gör att civilrätten genom tidens gång har kommit att omfatta ett lapptäcke av civilrättsliga principer, som bland annat återfinns i praxis, i förarbeten eller i sedvänja.⁶⁷ Högsta domstolen kan även i prejudikat utveckla en allmän civilrättslig princip.⁶⁸

⁶¹ Kihlman, s. 25.

⁶² Kihlman, s. 25-26.

⁶³ Ramberg och Herre, 2014, s. 36.

⁶⁴ Kihlman, s. 26.

⁶⁵ Kihlman, s. 26.

⁶⁶ Gordley, s. 413 ff.

⁶⁷ Hellner, 2015, s. 27-28; Lehrberg, s. 38-45.

⁶⁸ Ramberg och Ramberg, s. 26.

Vad som specifikt utmärker en allmän civilrättslig princip är svårt att säga och i doktrin skiljer sig uppfattningarna åt. Ramberg och Ramberg skriver att en sådan princip är något som genomsyrar hela det avtalsrättsliga systemet.⁶⁹ De säger också att en sådan princip kan komma till uttryck på olika sätt.⁷⁰ Särskilt nämns att många av civilrättens principer finns nedskrivna i UNIDROIT principles, PECL och DCFR - som alla är framtagna i syfte att harmonisera och definiera den internationella kontraktsrätten.

Hellners syn på principers framkomst skiljer sig något åt. Han skriver att de flesta allmänna civilrättsliga principer är generaliseringar vilket härstammar från analogier.⁷¹ Till detta tillägger Hellner att lagar och rättsfall kan anföras som stöd för en allmän civilrättslig princip⁷². Hellner anser dock inte att denna utgångspunkt är undantagslös, varav ett exempel på ett av undantagen är principen om avtalsbundenhet.⁷³

3.4 Viktiga allmänna civilrättsliga principer

Förmögenhetsrätten bygger på flera grundläggande principer. Vanligt torde vara att allmänna civilrättsliga principer återges i lag. Detta är emellertid inte något krav för att en allmän princip ska anses gälla. En allmän princip kan utläsas samt återges inom hela rättskälleläran.⁷⁴ Vissa av de allmänna civilrättsliga principerna är av sådan karaktär att de inte kan hänföras till lag eller prejudikat.⁷⁵

3.4.1 Avtalsfrihet

Var och en som är myndig har rätt att ingå avtal, så kallad avtalsfrihet.⁷⁶ Detta innebär att varje individ själv, utan tvång eller påtryckningar, tillåts välja huruvida de vill ingå ett avtal eller ej. Avtalsfriheten innebär även att varje individ självmant kan välja med *vem* de vill ingå avtal med. Det ger

⁶⁹ Ramberg och Ramberg, s. 22.

⁷⁰ Ramberg och Ramberg, s. 22.

⁷¹ Hellner, 2015, s. 27.

⁷² Hellner, 2015, s. 27.

⁷³ Hellner, 2015, s. 28.

⁷⁴ Ramberg och Ramberg, s. 22-23.

⁷⁵ Hellner, 2015, s. 28. Detta torde vara på grund av vissa principers långa tradition.

⁷⁶ Ramberg och Ramberg, s. 29.

också individen rätt till att fritt välja avtalsinnehållet, se 3 § köplagen. Må vara att avtalsinnehållet vanligtvis är en förhandlingsfråga emellan parterna i fråga. Principen om avtalsfrihet är inte undantagslös. Ett av dessa undantag är pactum turpe, som stadgar att moraliskt förkastliga avtal inte är bindande. Ett annat undantag är kontraheringsplikt, vilket innebär en skyldighet för en part att sluta avtal.⁷⁷

3.4.2 Avtalsbundenhet

Ett avtal är en rättshandling.⁷⁸ I motiven till avtalslagen (1915:215) beskrivs en rättshandling som en viljeförklaring, som har till syfte att grundlägga, förändra eller upphäva ett rättsförhållande.⁷⁹ För att ett avtal skall komma till stånd (dvs. för att bundenhet skall uppstå) skall traditionellt tre rekvisit vara uppfyllda:

1. Den rättshandlande ska vilja ingå ett avtal.⁸⁰
2. Rättshandlares viljeförklaring skall avges.⁸¹
3. Motpartens tillit till viljeförklaringen.⁸²

Avtalsbundenhet innebär inte bara att parter kan tvingas fullgöra en avtalsförpliktelse, utan också att påföljder vid avtalsbrott kan komma i fråga i form av skadestånd m.m.

Att avtal skall hållas är en så naturlig norm att den inte finns nedskrivet i svensk lag.⁸³ Principen grundas på tanken att då parter fritt får ingå avtal, anstår det parterna att även förhålla sig till vad parterna avtalat.

⁷⁷ Kontraheringsplikt återfinns bland annat inom bankverksamheten, och kan också gälla vissa områden där ett företag eller den svenska staten innehar ett monopol.

⁷⁸ Detta framgår av avtalslagens rubrik.

⁷⁹ Motiv till avtalslagen, 1914, s. 34 ff.

⁸⁰ Adlercreutz, Gorton, Lindell-Frantz, s. 61.

⁸¹ Adlercreutz, Gorton, Lindell-Frantz, s. 62. Med viljeförklaring menas en uttryckt förklaring att vilja binda sig till avtalet. Viljeförklaringen skall uttryckas till de andra avtalsparterna.

⁸² Motiv till avtalslagen, 1914, s. 35-40; Adlercreutz, Gorton, Lindell Frantz, s. 60. Med tillit menas att motparten skall vara i god tro gällande viljeförklaringen. Är motparten i ond tro, exempelvis då viljeförklaringen sker under hot, påtryckning eller genom begagnade av den andres oförstånd, inträder sig avtalsbundenheten aldrig.

⁸³ Hellner, 2015, s. 28.

3.4.3 Samtidighetsprincipen

Köprätten bygger på den gamla tyska civilrättsliga principen om "zug um zug"⁸⁴ (samtidighetsprincipen). Med detta menas att betalning och förfoganderätt över en vara skall utbytas samtidigt. En annan förklaring på samtidighetsprincipen är att ingen av parterna är skyldig fullgöra innan motparten också fullgör sin prestation.

Om en köpare inte har erhållit kredit eller anstånd behöver säljaren inte frångå sig förfoganderätten över en vara, förrän säljaren har erhållit betalning, se 10 § 1 st. köplagen. Säljaren får dock inte vid transportköp underlåta att avsända en vara på denna grund, men säljaren kan dock förhindra att varan lämnas ut till köparen innan betalning har erhållits, jfr 10 § 2 st. köplagen. 10 § köplagen ger uttryck för samtidighetsprincipen vad gäller säljaren rätt.

Motsatsvis följer av 49 § 1 st. köplagen att köparen inte har en skyldighet att betala förrän köparen har erhållit varan, eller på annat sätt har ställts till köparens förfogande. Av 49 § 2 st. köplagen följer att en köpare har rätt att undersöka en vara innan han eller hon betalar. Denna undersökningsplikt bortfaller emellertid när det rör ett transportköp. Vid transportköp skall köparen istället som huvudregel betala när han eller hon har mottagit en fraktsedel rörande varan, jfr 49 § 3 st. köplagen. 49 § köplagen ger motsatsvis uttryck för samtidighetsprincipen vad gäller köparens rättigheter.

3.4.4 Krav på väsentlighet vid hävning

I samband med antagandet av den nya köplagen infördes ett väsentlighetskrav för hävning till följd av avtalsbrott.⁸⁵ Väsentlighetskravet stadgar att ett avtalsbrott skall vara av väsentlig betydelse för den som vill häva köpet, och motparten insåg eller borde ha insett detta.⁸⁶ Detta väsentlighetsrekvisit återfinns i CISG artikel 25 och artikel 49 p. 1 (a). Definitionen av vad som utgör ett väsentligt avtalsbrott är enligt CISG om avtalsbrottet medför sådan olägenhet för den andra parten att det i huvudsak berövar honom vad han hade rätt att förvänta sig av avtalet, se artikel 25

⁸⁴ Hellner, 2015, s. 21; Hellner, 2016, s. 32; Svensson, s. 548. På engelska "move on move".

⁸⁵ Prop. 1988/89:76, s. 39.

⁸⁶ Prop. 1988/89:76, s. 39-40; Lehrberg, s. 161.

CISG. I propositionen har yttrats att även om insikt saknats från början kan hävning komma att följa om en rättelse inte sker inom en tilläggsfrist.⁸⁷ Vid säljarens avtalsbrott är det fråga om huruvida avtalsbrottet har varit väsentligt för köparen.⁸⁸ Vid köparens avtalsbrott har lagrådet anfört att en något lättare bedömning bör göras. Ett väsentlighetskrav skall fortfarande uppställas, men det bör inte krävas att det är av väsentlig betydelse för säljaren.⁸⁹ Inte heller bör man ta hänsyn till huruvida köparen hade insikt, eller borde ha haft insikt om säljarens väsentlighets någon betydelse.⁹⁰ Väsentlighetskravet utgör en allmän civilrättslig princip.⁹¹ Även insiktskravet torde utgöra en allmän civilrättslig princip.⁹²

⁸⁷ Prop. 1988/89:76, s. 40-41.

⁸⁸ Lehrberg, s. 161.

⁸⁹ Prop. 1988/89:76, s. 40.

⁹⁰ Prop. 1988/89:76, s. 41.

⁹¹ Ramberg och Ramberg, s. 228; Lehrberg, s. 162.

⁹² Prop. 1988/89:76, s. 107; Lehrberg, s. 173. Synonymt med benämningen kravet på insikt används termen synbarhetsrekvisit.

4 Hävningsrätt vid anteciperat avtalsbrott

4.1 Inledning

Syftet med reglerna om anteciperade avtalsbrott är att låta en part slippa förbli bunden av ett avtal, när det står klart att motparten inte kommer att prestera sin del av avtalet inom en närstående framtid.⁹³ Möjligheten att häva avtalet i förtid gör att den hävande parten återfår sin handlingsfrihet, denne kan därmed förebygga den skada som kan uppkomma som en följd av det närliggande avtalsbrottet.⁹⁴

Tillgodoseendet av parternas rätt att hålla inne sin prestation som säkerhet, när motparten kan befaras bryta mot avtalet är ett viktigt säkerhetsintresse.⁹⁵ Vanligt förekommande situationer är att säljaren ger kredit, eller att en köpare åtar sig att förskottsbeta. I sådana fall är det av extra vikt att en part kan vidta åtgärder för framtiden, för att undvika förlust.⁹⁶

Huvudregeln i köplagen är att hävning endast får ske efter det att ett avtalsbrott har begåtts.⁹⁷ Vidare ska avtalsbrottet vara hävningsgrundande. Det anteciperade avtalsbrottet ses därmed som ett undantag från huvudregeln, om att avtal är bindande. Rätten till hävning till följd av anteciperat avtalsbrott stadgas i 62 § köplagen:

Står det klart att det kommer att inträffa ett avtalsbrott som ger en part rätt att häva köpet, får denne häva redan före tiden för fullgörelse. Hävningen är dock utan verkan, om motparten genast ställer godtagbar säkerhet för sin fullgörelse.

⁹³ Ramberg och Ramberg, s. 235.

⁹⁴ Ramberg och Herre, 2013, s. 506.

⁹⁵ Hellner, 2001, s. 267.

⁹⁶ Hellner, 2001, s. 267.

⁹⁷ Ramberg och Ramberg, s. 235.

4.2 Beviskrav

I köplagens 62 § paragraf anger rekvisitet stå klart det höga krav som ställs för att en part ska vara berättigad att häva avtalet till följd av ett anteciperat avtalsbrott. Köplagen använder fyra olika grader av beviskrav.

1. 44 § köplagen, "ger anledning att anta";
2. 56 § köplagen, "inte saknas anledning att anta";
3. 61 § köplagen, "finns starka skäl att anta" och
4. 62 § köplagen, "står det klart".

Anledningen till varför lagstiftaren använder sig av flera olika rekvisit som beskriver beviskravet hänger ihop med vilken åtgärd det enskilda avtalsbrottet föreskriver, och vad som har inträffat tidigare för att frammana avtalsbrottet.⁹⁸ Med rekvisitet stå klart har lagstiftaren satt kravet för det anteciperade avtalsbrottet vid en absolut visshet, vilket är ett mycket högt ställt krav. Det ska inte finnas något tvivel om att avtalsbrott kommer att inträffa.⁹⁹ Att det står klart att avtalsbrott kommer inträffa skall bedömas objektivt, utifrån de omständigheter som en hävande part kan förutsätta vid hävningstidpunkten.¹⁰⁰

Trots att en hävning kan ha varit befogad vid hävningstidpunkten, kan en situation uppstå där motparten i ett senare stadie visar sig kunna prestera. Detta behöver inte alltid betyda att en hävningsförklaring har varit obefogad vid hävningstidpunkten. Det kan ha förelegat fog för hävning till följd av anteciperat avtalsbrott vid hävningstidpunkten, vilket efter att nya omständigheter har uppenbarat sig, eller att förhållanden har ändrats, leder till att det i ett senare skede inte längre finns fog för hävning. Är det emellertid så att en hävningsförklaring de facto har varit obefogad vid hävningstidpunkten, utgör detta en så kallad obefogad hävningsförklaring, vilket i sin tur ger motparten rätt att för sin del häva avtalet.¹⁰¹

Det högt ställda beviskravet i 62 § köplagen motiveras av att en hävning av ett avtal är en mycket ingripande åtgärd. Principen är trots allt att avtal ska hållas. Vid stoppningsrätt, 61 § köplagen, vilket är en mindre ingripande

⁹⁸ Hellner, 2001, s. 267.

⁹⁹ Håstad, s. 183-184.

¹⁰⁰ Håstad, s. 184.

¹⁰¹ Se vidare kap. 4.3 och 4.4.

åtgärd än hävning, är beviskravet satt till att det ska finnas starka skäl att anta.¹⁰²

4.3 Hävningsförklaring

Hävning av ett avtal fordrar som huvudregel en uttrycklig hävningsförklaring.¹⁰³ Utgångspunkten är att hävningsförklaringen är definitiv när den mottagits av motparten.¹⁰⁴ Det går med andra ord inte att dra tillbaka en hävningsförklaring efter det att mottagande har skett.

Det är omdiskuterat huruvida det krävs att en hävningsförklaring vid ett anteciperat avtalsbrott ska lämnas inom skälig tid från det att en part fick vetskap om det anteciperade avtalsbrottet eller inte. Om inte ett sådant krav existerar kan en hävande part spekulera i prisförändringar på motpartens bekostnad.¹⁰⁵ I 62 § köplagen anges inte något krav på att hävningsförklaring ska ske inom skälig tid. Detta krav ställs emellertid i de hävningsregleringar som återfinns i andra regler i köplagen, jfr. 29 och 59 §§, något som gör att man kan fråga sig om det här också bör gälla vid det anteciperade kontraktetsbrottet. Svensson menar att det inte föreligger något krav på att reklamation ska framföras inom skälig tid.¹⁰⁶ Ramberg argumenterar emellertid för att hävningsrätten går förlorad vid för sen reklamation med hänvisning till att detta utgör en allmän civilrättslig princip.¹⁰⁷

En hävningsförklaring kan framgå underförstått eller följa av en parts konkludenta handlande.¹⁰⁸ Om ett fullgörande har omöjliggjorts på grund av omständigheterna, som båda parterna är medvetna om, inträder en hävningsverkan även utan en uttrycklig förklaring.¹⁰⁹ I NJA 1992 s. 728 tecknades ett leasingavtal för en lastbil samt en släpvagn, på en tid av tre år. Betalning skulle ske månadsvis. Några månader efter avtalets ingående sålde inhyraren lastbilen. Till följd av detta valde uthyraren av lastbilen att stämma inhyraren för avtalsbrott. Som sin andra grund anförde uthyraren att

¹⁰² Se vidare kap. 5.3.

¹⁰³ Hellner, 2016, s. 195.

¹⁰⁴ Ramberg och Herre, 2013, s. 509.

¹⁰⁵ Ramberg och Ramberg, s. 234.

¹⁰⁶ Svensson, s. 561.

¹⁰⁷ Ramberg och Ramberg, s. 234-235; PECL 9:303; UNIDROIT art. 7.3.2 och DCR III 3:507-508.

¹⁰⁸ Ramberg och Ramberg, s. 234; NJA 1992 s. 728.

¹⁰⁹ Hellner, 2016, s. 195.

inhyraren var i anteciperad mora (betalningsdröjsmål), med sina hyresavgifter. Högsta domstolen anger i domen att en huvudregel inom kontraktsrätten är att den som vill häva ett avtal på grund av avtalsbrott måste avge en hävningsförklaring till motparten. Högsta domstolen förtydligade därmed huvudregeln för hur en hävningsförklaring skall avges, dvs. att meddelande till motparten är huvudregel. Högsta domstolen anför vidare att det i vissa fall kan vara så att hävningsförklaringen kan framgå av en parts konkludenta handlande. Om hävningsförklaringen har framgått av ett sådant konkludent handlande anser Högsta domstolen inte att meddelande om hävning är nödvändigt. Det påpekas emellertid att detta är ett undantag till meddelandeplikten. Vill en part yrka på skadestånd skall en hävningsförklaring emellertid alltid anges. Även om en hävningsförklaring kan följa av ett konkludent handlande kan därför aldrig en yrkan på skadestånd framgå konkludent. Det är av detta skäl enligt min mening alltid rekommenderat att meddela hävning till följd av anteciperat avtalsbrott till sin motpart, trots att detta kan tänkas framgå konkludent.

4.4 Obefogad hävningsförklaring

I en situation då en part framför en hävningsförklaring, utan att omständigheterna var sådana att det stod klart att prestationen skulle leda till avtalsbrott, talar man om en obefogad hävningsförklaring.¹¹⁰ Om en hävningsförklaring är obefogad och motparten visar sig kunna prestera, måste den hävande parten bevisa att det stod klart att hävningsförklaringen varit befogad vid hävningstidpunkten. Om inte detta bevisas riskerar den hävningsförklarade parten istället att anses ha begått ett avtalsbrott.¹¹¹

Mottagaren har inte någon plikt att få den hävningsförklarande parten att dra tillbaka den hävningsförklaring som har riktats mot honom eller henne.¹¹² Riktat en part en obefogad hävningsförklaring mot sin motpart kan den senare sedermera välja om han eller hon vill stå kvar vid avtalet eller för egen del påkalla hävning och yrka på skadestånd.¹¹³ Anledningen till den

¹¹⁰ Ramberg och Ramberg, s. 212.

¹¹¹ Ramberg och Ramberg, s. 236-237.

¹¹² Håstad, s. 184.

¹¹³ Ramberg och Herre, 2013, s. 507. Se särskilt K. Håstad, s. 269. Om obefogade hävningsförklaringar.

obefogade hävningsförklaringen är här utan betydelse för mottagaren, då rätten till hävning är oberoende av vållande.¹¹⁴

Mottagaren av en hävningsförklaring kan givetvis välja att acceptera en hävningsförklaring.¹¹⁵ Vanligt torde emellertid vara att mottagaren väljer att antingen protestera mot hävningen så som grundlös, eller påvisa att han eller hon kan prestera och sedermera på så vis påvisa att den varit obefogad. Om en hävningsförklaring påvisas vara obefogad, uppstår två alternativ för en mottagare. Antingen kan han eller hon välja att kräva fullgörelse av avtalet eller själv häva avtalet, med åberopande av den obefogade hävningsförklaringen och på detta yrka på skadestånd. Oavsett vilka påföljder som mottagaren väljer att göra gällande får han eller hon inte förhålla sig passiv till en hävningsförklaring.¹¹⁶ Det är emellertid godtagbart att framställa en neutral reklamation inom skälig tid, och inkomma med en påföljd vid en senare tidpunkt.¹¹⁷

Det följer av allmänna civilrättsliga principer att en obefogad hävningsförklaring som regel inte kan återtas, såvida mottagaren av en hävningsförklaring accepterar återtagandet.¹¹⁸ Klara Håstad anför, något tvivelaktigt, att 62 § köplagen möjligtvis kan föranleda en rätt till ett återtagande, om den hävningsförklarande parten genast ställer godtagbar säkerhet för att han eller hon faktiskt kommer att fullgöra sin prestation.¹¹⁹

4.5 Hävning av avtal

Alla regler om hävning i köplagen innehåller ett rekvisit, som stadgar att ett avtalsbrott skall vara väsentligt, för att kunna utgöra grund för hävning, jfr. 25, 39 och 54 §§ köplagen.¹²⁰ Vad gäller det anteciperade avtalsbrottet torde rätten till hävning emellertid vara mer vittgående, eftersom ett sådant krav inte återfinns i 62 § köplagen.¹²¹ Hävning till följd av anteciperat avtalsbrott torde härmed inte kräva några särskilda omständigheter, utan kan stödja sig

¹¹⁴ Prop. 1988/89:76, s. 104. I motiven används som exempel att en säljare hade haft en fullgod ursäkt för sitt dröjsmål. Sådana ursäkter eller villfarelser inverkar inte på rätten till hävning. Det enda relevanta är huruvida hävningsförklaringen var obefogad eller ej.

¹¹⁵ K. Håstad, s. 270; Rodhe s. 449.

¹¹⁶ K. Håstad, s. 272; Rodhe s. 447.

¹¹⁷ NJA 2007 s. 909.

¹¹⁸ NJA 2006 s. 120.

¹¹⁹ K. Håstad, s. 281.

¹²⁰ Se även kap. 3.4.4.

¹²¹ Hellner, 2016, s. 104.

på alla typer av grunder.¹²² Av detta följer vidare att orsaken till avtalsbrottet saknar betydelse för rätten att häva ett avtal till följd av anteciperat avtalsbrott.

Bedömning av huruvida det står klart att ett anteciperat avtalsbrott kommer att inträffa skall baseras på de omständigheter som är synbara.¹²³ Detta torde vara omständigheter som visat sig efter avtalets ingående, dvs. om en part har känt till omständigheterna innan han eller hon ingick avtalet lär inte de omständigheterna kunna ligga till grund för hävning till följd av anteciperat avtalsbrott.¹²⁴ Svensson anför att en part i en sådan situation får ta ansvar för sitt eget handlande att ingå avtal. Har parten haft vetskap om ett potentiellt avtalsbrott och inte har gjort något förbehåll om detta i avtalet, får denne stå sitt kast.¹²⁵

4.6 Ställande av godtagbar säkerhet

Motparten har alltid rätt att ställa godtagbar säkerhet för sin fullgörelse, och om så genast sker är en hävningsförklaring utan verkan. Detta kan möjligtvis inkludera att ställa säkerhet för ett skadeståndskrav som kan uppstå vid ett framtida avtalsbrott.¹²⁶ Säkerheten skall motsvara en fullgod prestation i förhållande till avtalet, och vad som skall anses utgöra en säkerhet skall bedömas objektivt.¹²⁷ Ett löfte eller annat yttrande om säkerhet uppfyller alltså inte kraven på säkerhet, då det inte är en objektiv säkerhet.¹²⁸

Motparten kan också stoppa en hävning genom att på annat sätt visa att det inte kan anses stå klart att ett avtalsbrott kommer att inträffa.¹²⁹ En avvärjning sker då genom att påvisa omständigheter, som bringar klarhet till situationen och gör att det inte längre kan anses stå klart att avtalsbrott kommer att inträffa.¹³⁰

¹²² Svensson, s. 560.

¹²³ Svensson, s. 560.

¹²⁴ Svensson, s. 560.

¹²⁵ Svensson, s. 560.

¹²⁶ Håstad, 2009, s. 184; Svensson, s. 554 och 561.

¹²⁷ Ramberg och Herre, 2013, s. 502 och 509.

¹²⁸ Bergem, Konow och Rognlien, s. 306; Ramberg och Herre, 2013, s. 503.

¹²⁹ Håstad, s. 185.

¹³⁰ Denna möjlighet är inte något som framgår av lagtexten, utan benämns kort i prop. 1988/89:76, s. 181.

4.7 Köparens hävningsgrunder

4.7.1 Anteciperad mora

Står det klart att ett dröjsmål kommer uppkomma hos säljaren, och att det är väsentligt för köparen, kan han eller hon häva köpet på grund av säljarens anteciperade mora, jfr. 25 och 62 §§ köplagen.¹³¹ Dröjsmål föreligger när varan inte avlämnas över huvud taget, eller när avlämning sker för sent. Hävanderätten till följd av dröjsmål är oberoende av omständigheterna.¹³² Dröjsmål föreligger oavsett om förseningen beror på säljaren eller andra omständigheter som säljaren inte kan påverka.¹³³ Hävningsrätten påverkar härmed inte om säljaren exempelvis är i dröjsmål på grund av en olycka som säljaren inte kunnat förutse. Är det emellertid så att dröjsmålet är hänförligt till köparen, och köparen gör gällande hävning kan dröjsmålet naturligtvis inte läggas säljaren till last.¹³⁴

Säljaren måste ha insett, eller borde insett att dröjsmålet varit av väsentlig betydelse för köparen. Huruvida dröjsmålet är väsentligt skall bedömas utifrån vilka verkningar dröjsmålet kan tänkas ha för köparen.¹³⁵ En sådan bedömning skall göras objektivt, dock med beaktande av köparens specifika situation.¹³⁶ Dröjsmålet behöver emellertid sättas i förhållande till varan i fråga. I propositionen anges som exempel att vid köp av maskiner som skall användas i näringsverksamhet är tidsfaktorn inte särskilt viktig.¹³⁷ Rör det sig istället om köp av råvara eller värdepapper, där priset kan variera per dag eller timme så kan kortvariga dröjsmål istället vara av en väsentlig betydelse för köparen.

Ett fall av anteciperad mora är när säljaren meddelar köparen att han eller hon, inte kommer att leverera i tid eller att det av omständigheterna framgår att dröjsmål på annat sätt kommer att inträffa. Meddelar säljaren att han eller hon inte kommer att leverera, har köparen rätt att häva köpet.¹³⁸ I en sådan

¹³¹ Anteciperat mora benämns även anteciperat dröjsmål.

¹³² Håstad, s. 45.

¹³³ Håstad, s. 45.

¹³⁴ Håstad, s. 46.

¹³⁵ Håstad, s. 51.

¹³⁶ Prop. 1988/89:76, s. 104; Håstad, s. 51.

¹³⁷ Prop. 1988/89:76, s. 104.

¹³⁸ Hellner, 2001, s. 129.

situation har köparen ingen skyldighet att få säljaren att träda tillbaka från sitt uttalande.

Tidsfristen för att häva köpet bör vara inom skälig tid efter det att köparen fick kännedom om dröjsmålet, en sådan tidsfrist är emellertid omdiskuterad.¹³⁹ Vid fastställande av dröjsmål utgår man från den tidpunkt där avlämnande skulle ha skett.¹⁴⁰ Framgår det inte av avtalet när tiden för avlämnande ska ske får man falla tillbaka på 9 § köplagen, vilket stadgar att avlämnande ska ske inom skälig.

Av 25 § 2 st. köplagen följer att köparen även får häva köpet, om köparen har förelagt säljaren en bestämd tilläggstid för avlämnande av varan, och detta avlämnande sedermera inte fullgörs. Om köparen har givit en säljare en tilläggstid, kan köparen inte häva köpet fram tills denna tid är ända. Den bestämda tilläggstiden får emellertid inte vara oskäligt kort. Vad som utgör skälig tilläggstid skall bedömas utifrån det särskilda fallet, med särskild hänsyn till vad det rör sig om för vara.¹⁴¹

4.7.2 Fel i vara

Av 39 § köplagen följer att köparen får häva köpet på grund av väsentligt fel, om avtalsbrottet är av väsentlig betydelse för köparen och säljaren insåg eller borde ha insett detta. Vad som utgör ett väsentligt fel betraktas utifrån köparens perspektiv, men bedömning skall göras rent objektivt.¹⁴²

Fel i varan föreligger när denna rent kvalitativt avviker från vad köparen med fog kan förvänta sig utifrån vad som är avtalat.¹⁴³ Främst handlar det om fel i varans fysiska skick. Vidare finns det fel vilket består i att en vara inte kan utnyttjas på tänkt sätt, så kallade rådighetsfel.¹⁴⁴ Fel kan också bero på så kallade rättsliga fel, så som äganderätts- eller panträttsproblem, vilket står i strid med vad köparen kan kräva enligt avtalet.¹⁴⁵ Enligt 17 § köplagen ska varan stämma överens med vad som följer av avtalet i fråga om art,

¹³⁹ Se vidare kap. 4.3.

¹⁴⁰ Hellner, 2001, s. 129.

¹⁴¹ Håstad, s. 53. Jfr. med vad som anförts i kapitlets andra stycke.

¹⁴² Ramberg och Herre, 2013, s. 345-346; Prop. 1988/89:76, s. 134.

¹⁴³ Håstad, s. 73.

¹⁴⁴ Håstad, s. 73. Exempel på rådighetsfel kan vara att köparen inte kan nyttja en vara på grund av att lagen inte längre tillåter det.

¹⁴⁵ Håstad, s. 73-74. Ett rättsligt fel kan vara att en säljare säljer en vara, vilket säljaren inte har rätt att sälja.

mängd, kvalitet. Vidare skall varan vara ägnad för det ändamål, som liknande varor i allmänhet används till, och i något annat avseende med vad köparen med fog kunde förutsätta. Ett flygplan skall kunna flyga, en travhäst skall kunna trava och en brandsläckare skall kunna släcka eld. Skulle varan avvika från vad som är avtalat och vad som följer av 17 § köplagen, föreligger fel i vara. Vad en köpare med fog kan förutsätta, illustreras i NJA 2001 s. 155. Fallet rörde köp av båt, där köparen ville häva köpet på grund av fel i vara, med hänvisning till att båten var tillverkad i Polen, och inte Sverige som köparen hade antagit. Även om tillverkningsland inte hade avtalats eller berörts mellan parterna, ansåg Högsta domstolen att köparen med fog kunde förvänta sig att båten skulle vara tillverkad i Sverige. Köparen hade därmed rätt att häva köpet, på grund av fel i vara, då båten inte uppfyllde vad han hade fog att förvänta sig, trots att det endast handlade om vart en vara har haft sitt tillverkningsland. Enligt min mening lär hävningsrätten till följd av fel vara vittgående, vilket detta prejudikat exemplifierar.

4.8 Säljarens hävningsgrunder

4.8.1 Köparens skyldigheter

I 45-50 §§ köplagen regleras köparens skyldigheter. Köparens huvudsakliga skyldighet är att betala överenskommen köpesumma. Vidare är köparen skyldig att medverka till köpet under köpets gång. Sådan medverkan kan handla om att lämna nödvändig information till säljaren, så som material eller färg på en tillverkningsvara. Det åvilar även köparen att verka för köpets fullbordning genom att hämta eller ta emot vara.

4.8.2 Betalningsdröjsmål

Är köparen i dröjsmål med betalningen får säljaren häva köpet om dröjsmålet utgör ett väsentligt avtalsbrott, enligt 54 § köplagen. Här är det inte fråga om huruvida dröjsmålet är väsentligt för säljaren, utan prövningen bedöms objektivt utifrån vad som följer av avtalet och avtalsbrottet.¹⁴⁶ Vid beaktning för väsentlighetsrekvisitet får man primärt se på dröjsmålets

¹⁴⁶ Håstad, s. 169.

längd, köpets karaktär samt om hela eller endast en del av betalningen är i dröjsmål.¹⁴⁷

Säljaren får däremot inte häva köpet om det är så att varan har kommit i köparens besittning, om parterna inte har avtalat om ett återtagandeförbehåll. Att varan har avlämnats till en självständig transportör är inte tillräckligt för att köparen ska anses ha kommit i besittning av varan.¹⁴⁸

En betydande skillnad vid hävning till följd av betalningsdröjsmål, jämfört med en hävning till följd av fel, är att kravet på att köparen skall ha haft insikt om avtalsbrottets betydelse för säljaren inte föreskrivs vid anteciperad betalningsdröjsmål.¹⁴⁹ Detta torde bero på att ett betalning är så vitalt för ett avtal att det alltid presumeras vara väsentligt när köparen hamnar i dröjsmål. Ett insiktsrekvisit i har därför inte ansetts vara nödvändigt. I motiven framförs att bedömningen av betalningsdröjsmål är objektiv, och att prövningen skall utgå från avtalsbrottet som sådant.¹⁵⁰ Detta innebär att man får beakta köpets natur och fråga sig vad som utgör ett väsentligt avtalsbrott utifrån de omständigheter som följer av avtalet och parternas handlande. I 1905 års köplag var huvudregeln att varje betalningsdröjsmål vid handelsköp gav hävningsrätt för säljaren, se 28 § köplagen (1905:38).¹⁵¹ I motiven anges att detta fortsatt kan komma att gälla, vid typer av köp där ett kortvarigt dröjsmål kan vara väsentligt.¹⁵² Orsaken till betalningsdröjsmål saknar betydelse.¹⁵³

I NJA 1963 s. 136 ingick ett svenskt företag ett rembursavtal med en fransk leverantör rörande 500 ton potatis, vilken skulle skeppas till Stockholm. Före leverans förklarade det svenska företaget att de inte ämnade att lösa ut dokument knutet till remburs, utan att först ha besiktigt potatisen. Detta besiktningskrav var något som inte följde av parternas avtal. De franska leverantörerna, nekade köparen rätt att hålla inne betalningen och uppmanade köparen att öppna en oåterkallelig remburs på

¹⁴⁷ Håstad, s. 169.

¹⁴⁸ Hellner, 2001, s. 222. Säljaren kan fortfarande göra gällande stoppningsrätt, när han eller hon har starka skäl att misstänka att köparen inte kommer att betala för sig.

¹⁴⁹ Se vidare kap. 3.4.4; Prop. 1988/89:76, s. 40-41.

¹⁵⁰ Prop. 1988/89:76, s. 164.

¹⁵¹ Hellner, 2001, s. 221.

¹⁵² Prop. 1988/89:76, s. 165.

¹⁵³ Hellner, 2001, s. 221.

köpeskillingsbeloppet med hänvisning till vad som avtalats. När köparen vägrade att göra detta hävde den franska leverantören avtalet med åberopande av anteciperad mora, beträffande betalningsdröjsmål. Vidare yrkade leverantören på skadestånd.

Högsta domstolen inledde med att konstatera att det saknats grund för köparens krav på förhandsbesiktning. Vidare hade de franska leverantörerna haft fog att uppfatta den ogrundade förhandsbesiktningen som ett uttryck för att köparen ej ämnade fullgöra sina åtaganden enligt avtalet (betalningsansvaret). Med anledning av ovanstående har leverantörerna haft rätt att häva avtalet såväl som att yrka på skadestånd.

Detta rättsfall utgör en illustration, för när regeln om hävning till följd av anteciperad mora tillämpats utanför köplagens ramar. Köplagen var inte tillämplig på avtalet i fråga, och Sverige hade på tiden för tvisten inte ingått en sådan internationell konvention, vilket idag med största sannolikhet hade blivit tillämplig. Min tolkning av prejudikatet är att Högsta domstolen har gjort en analogisk tolkning av köplagens reglering om anteciperad mora, dock utan att redogöra för sitt juridiska resonemang. Klart är i vilket fall att Högsta domstolen tillämpade regeln om anteciperad mora utanför köplagens ramar, vilket ger viss stöd för regeln som en allmän civilrättslig princip. NJA 1963 s. 136 används ibland i doktrin som stöd, för argument berörande hävning till följd av anteciperat avtalsbrott, så som en allmän civilrättslig princip.

4.8.3 Köparens bristande medverkan

Säljaren kan häva köpet vid köparens bristande medverkan till köpets fullgörande, enligt 59 § köplagen. Köparens medverkansansvar stadgas i 50 § köplagen. Köparens skyldighet är att medverka till köpets fullbordan, i den grad det skäligen kan förväntas av han eller hon och hämta eller ta emot vara.¹⁵⁴

Bristande medverkan utgörs av att köparen försummar sina skyldigheter som ankommer på honom. När köparen underlåter att medverka till köpet eller avstår från att hämta eller ta emot varan, finns det skäl att anta att han

¹⁵⁴ Håstad, s. 177.

eller hon inte heller ämnar fullgöra sin betalningsförpliktelse.¹⁵⁵ Ett sätt på vilket köparen kan brista i sin medverkan till köpet är när han eller hon undviker eller försvårar för säljaren genom att inte lämna information som säljaren är i behov av.¹⁵⁶ Det kan röra sig om att säljaren fordrar information från köparen, för att fortgå med varans tillverkning eller leverans av ritningar och annan nödvändig information, vilket är av väsentlig betydelse för köpets fullbordan. Det kan också röra sig om att köparen inte gör sig tillgänglig vid hämtning eller mottagning av vara, och på liknande sätt försvårar köpets fullbordan. Försummar köparen sitt ansvar att medverka till leverans (*mora accipiendi*), kan säljaren häva köpet enligt 55 § köplagen, om avtalsbrottet är av väsentlig betydelse, och köparen borde ha insett detta.

4.9 Ömsesidiga hävningsgrunder

Om en part ställer ett otillåtet villkor för sin prestation kan hävning till följd av anteciperat avtalsbrott följa.¹⁵⁷ Ett exempel på en sådan situation är om en part gör ett obehörigt innehållande av sin egna prestation.¹⁵⁸ Det kan här röra sig om att en part kräver någonting som inte följer av avtalet, med hänvisning till att han eller hon inte kommer att prestera såvida motparten inte går kravet till mötes.

4.10 Partiellt avtalsbrott och successiva leveranser

Vissa avtal baseras på att fullgörande skall ske genom flera leveranser. Särskilda problem kan uppstå när endast en del av en sådan leverans är felaktig. Osäkerhet kan i dessa fall uppkomma om huruvida avtalsbrottet ska få betydelse enbart för den särskilda delen, eller för hela köpet.¹⁵⁹ Av 43 § köplagen följer att avtalsbrottet som huvudregel enbart skall ge hävningsrätt angående den ifrågavarande delen av leveransen. Är avtalsbrottet emellertid av väsentlig betydelse för köparen i fråga om hela köpet, och säljaren insåg eller borde ha insett detta, kan köparen häva köpet i dess helhet. I motiven nämns ett exempel, där tio lådor av hundra varit felaktiga, i ett sådant fall

¹⁵⁵ Hellner, 2001, s. 229.

¹⁵⁶ Hellner, 2001, s. 114.

¹⁵⁷ NJA 1963 s. 136.

¹⁵⁸ Detta hände bland annat i NJA 1963, s. 136 när köparen ville besiktiga varan, och rätt till besiktning inte följde av avtalet.

¹⁵⁹ Hellner, 2001, s. 187.

bör köparen medges rätt att häva köpet avseende de tio lådor som varit felaktiga.¹⁶⁰ Är situationen sådan att det skulle medföra betydande olägenhet för köparen att köpet delas upp på ett sådant sätt, får han eller hon emellertid häva köpet i dess helhet.¹⁶¹ En förutsättning för att göra gällande 43 § köplagen är att köpet de facto kan delas upp i flera delar.¹⁶² Att en del av en vara är behäftad med fel medför inte härmed att 43 § köplagen är tillämplig, utan det ska röra sig om fel i en del av leveransen.

En annan förekommande situation är att ett avtal är långvarigt och sker genom successiva leveranser, något som regleras i 44 § köplagen.¹⁶³ Vad gäller delleveranser som är felaktiga eller försenade, är huvudregeln återigen att hävningsrätten endast gäller den delleveransen. I denna situation är det naturligare att jämställa varje delleverans med ett självständigt köp, eftersom köparen är inställd på att varje leverans kommer för sig.¹⁶⁴ Om köparen har anledning att anta att en felaktig eller försenad delleverans kommer att uppstå beträffande framtida delleveranser, kan köparen häva köpet i dess helhet, se 44 § 2 st. köplagen. Delleveranser kan anses ha ett sådant samband med varandra att köparen kan drabbas av olägenheter av att stå fast vid vissa delleveranser men inte andra.¹⁶⁵

4.11 Återtagandeförbehåll

Det skall uppmärksammas att en säljare aldrig bör låta en vara komma i köparens besittning eller på annat sätt frånhända sig förfoganderätten till förmån för köparen vid misstanke om köparens insolvens.¹⁶⁶ Detta då säljaren förlorar hävningsrätten i och med att köparen fått varan i sin besittning, om han eller hon inte har infört ett återtagandeförbehåll i avtalet enligt 54 § köplagen. Kopplad till leveransen riskerar säljaren att bli utan ersättning vid köparens potentiella konkurs. Det sagda kan illustreras av följande fall.

¹⁶⁰ Prop. 1988/89:76, s. 147.

¹⁶¹ Prop. 1988/89:76, s. 147.

¹⁶² Håstad, s. 156.

¹⁶³ Även kallat delleverans, vilket kan härledas från engelskans part delivery.

¹⁶⁴ Hellner, 2001, s. 188.

¹⁶⁵ Hellner, 2001, s. 189. Sådana exempel kan vara att delleveranserna innehåller flera beståndsdelar som skall sammansättas eller på annat sätt ska är beroende av varandra.

¹⁶⁶ Ramberg och Herre, 2013, s. 495.

I NJA 1979 s. 295, hade ett företag köpt tre husvagnar på kredit, och senare gått i konkurs. Registreringsskyltarna var fortfarande i säljarens ägo. Tvist uppkom om huruvida säljaren var tvungen att överlämna registreringsskyltarna eller ej, vilket säljaren höll inne som säkerhet för att få betalt. Högsta domstolen konstaterade att säljaren inte hade rätt att innehålla registreringsskyltar som säkerhet för betalning, då registreringsskyltarna var tillhörande husbilarna, som redan var i köparens besittning.

4.12 Anteciperat avtalsbrott i CISG

Inledningsvis ska sägas att CISG endast är tillämplig på kommersiella avtal, när parternas affärsställen är belägna i olika stater, varav båda starterna har tillträtt CISG, eller när internationell privaträttsliga regler i annat fall leder till att lagen skall tillämpas jfr. artikel 1, CISG. Vidare stadgas i artikel 4, CISG att lagen endast reglerar ingående av avtal om köp, och sådana rättigheter och skyldigheter som kommer ifrån ett sådant avtal. Artikel 72 CISG reglerar hävning till följd av anteciperat avtalsbrott och artikel 73 CISG reglerar särskilt successiva leveranser. I förhållande till köplagen finns knappast några praktiska skillnader.¹⁶⁷ Vad gäller meddelande av en hävningsförklaring stadgas att underrättelse ska meddelas innan hävning sker.¹⁶⁸ Ett sådant krav återfinns inte i 62 § köplagen, där ett konkludent handlande kan föranleda hävning.

Vad gäller rätten till hävning till följd av anteciperat avtalsbrott används i CISG reglering beviskravet "it is clear".¹⁶⁹ För hävning till följd av mora eller fel vid successiva leveranser är beviskravet "good grounds to conclude", vilket möjliggör vissa subjektiva inslag vid bedömning av en hävningssituation, se artikel 73 (2) CISG.

4.13 Anteciperat avtalsbrott i UNIDROIT

Även i UNIDROIT regleras hävning till följd av anteciperat avtalsbrott, vilket återfinns i artikel 7.3.3. Däri stadgas att om det står klar att en part,

¹⁶⁷ Ramberg och Herre, 2016, s. 450; Ramberg och Herre, 2013, s. 509.

¹⁶⁸ "...The party intending to declare the contract avoided must give reasonable notice..." artikel 72, p. 2. CISG; Ramberg och Herre, 2016, s. 450.

¹⁶⁹ Jfr. med köplagens beviskrav stå klart för hävning vid anteciperat avtalsbrott.

före avtalstidpunkten, inte kommer att prestera enligt sin förpliktelse, har motparten rätt att häva avtalet. I kommentaren till 7.3.3 tilläggs att hävande part måste meddela motparten om hävningen, emellertid påpekas att det i vissa situationer kan framgå av omständigheterna att det kommer att uppstå en hävningsförklaring till följd av anteciperat avtalsbrott. Meddelandeplikten framstår enligt min vara likartad den utformning som följer av köplagen, dvs. att meddelande är huvudregel, men att det i undantagsfall kan framgå av omständigheterna att hävning till följd av anteciperat avtalsbrott har skett.

UNIDROITs reglering tycks på vissa punkter skilja sig från vad som följer av köplagen och CISG. Den viktigaste skillnaden torde då vara att det inte finns något ställande av godtagbar säkerhet. Vad gäller ett väsentlighetsrekvisit så stadgas endast att avtalsbrottet skall ha varit "fundamental by that party".¹⁷⁰ Notera att det därför kan tolkas att det inte måste ha varit väsentligt för den hävande parten, utan det är snarare en objektiv tolkning av vad som utgör ett väsentligt avtalsbrott som skall beaktas.¹⁷¹ se artikel 7.3.1 för vidare förklaring av vad som utgör ett "fundamental non-performance" enligt UNIDROIT.

4.14 Anteciperat avtalsbrott i PECL

I PECL artikel 9.301 stadgas att för att häva ett avtal så måste avtalsbrottet ha varit väsentligt. Vidare födrar en parts hävningsrätt att ett meddelande härom skall sändas inom skälig tid till motparten, och om så inte sker bortfaller rätten till hävning, jfr. artikel 9.303. En part har rätt att häva avtalet i förtid om motparten har begått ett "fundamental" avtalsbrott, jfr. artikel 9.304. Beviskravet härom är satt till "it is clear".¹⁷² Precis som i UNDRIOIT finns det inget ställande av godtagbar säkerhet, för att göra en hävning verkningslös.

4.15 Anteciperat avtalsbrott i DCFR

En utmärkande skillnad mellan DCFR och de tidigare nämnda principalsamlingarna är att regleringarna i författningen innehåller

¹⁷⁰ Jfr. med avtalsbrottets väsentlighetskrav. Se vidare kap. 4.4.

¹⁷¹ Se artikel 7.3.1 UNIDROIT för vidare redogörelse för vad som utgör ett "fundamental non-performance".

¹⁷² Jfr. köplagens beviskrav stå klart.

kommentarer på hur de bör fungera.¹⁷³ De innehåller även komparativa kommentarer, vilket gör det möjligt att uppmärksamma potentiella skillnader mellan olika nationers lagstiftning.

Reglering om hävning till följd av anteciperat avtalsbrott stadgas i 3:504 DCFR, som anger att hävning får ske till följd av anteciperat avtalsbrott om motparten antingen uttalar att avtalsbrott kommer att inträffa, eller att det i annat fall står klart att avtalsbrott kommer att ske, och avtalsbrottet är väsentligt. Intressant med regleringen i 3:504 DCFR är att det inte finns någon möjlighet för en motpart att ställa godtagbar säkerhet för sin prestation, för att undgå hävningspåföljd, när det anteciperade avtalsbrottet är väsentligt.

I 3:505 DCFR regleras hävningsrätten när det anteciperade avtalsbrottet inte är väsentligt. Om en part "reasonably believes (jfr. min översättning till rimligen tror), att det kan befaras att motparten inte kommer att prestera, kan en part först kräva att motparten ställer en godtagbar säkerhet för sin prestation. Om en ställande av godtagbar säkerhet inte har ställt inom skälig tid kan sedan den part som krävt säkerställande häva köpet.

Denna reglering avviker från vad tidigare har avhandlats om anteciperat avtalsbrott så väl som stoppningsrätt, och kan närmast likna något mitt emellan dessa två. Det framgår inte av 3:505 DCFR, men efter kravet på säkerställande torde den som påkallat detta också ha rätt att innehålla sin prestation fram tills säkerställande av godtagbar säkerhet har ställts. Verkan må vara hävning, men beviskravet är detsamma som den reglering för stoppningsrätt i UNIDROIT. Enligt min mening är hävningsförklaringen ett första steg till en hävning, men innan hävning aktualiseras ges motparten skälig tid att ställa en godtagbar säkerhet för sin prestation, och därmed undanröja en hävning av avtalet.

¹⁷³ Herre, SvJT, s. 936.

5 Stoppningsrätt

5.1 Inledning

Finns det starka skäl att anta¹⁷⁴ att en part inte kommer att uppfylla en väsentlig del av sina förpliktelser, kan motparten enligt 61 § köplagen inställa sin fullgörelse och hålla inne sin prestation, om omständigheterna visat sig efter köpet.

Denna rätt gäller både för köpare och säljare, vilket utvecklas nedan.¹⁷⁵ Syftet är att skydda båda parter mot att motparten blir insolvent, eller det på annat sätt finns risk att motparten inte vill eller kan fullgöra köpet.¹⁷⁶ Rätten till stoppningsrätt gäller endast vid motpartens parts handlingssätt eller ekonomiska förhållande, se 61 § köplagen. Detta är en betydande skillnad gentemot 62 § köplagen, vilket kan grunda sig på alla omständigheter. Denna begränsning leder till att utrymmet för att aktualisera stoppningsrätten blir snävare.

Den avgörande skillnaden mellan stoppningsrätten och hävningsrätten vid anteciperat avtalsbrott är att den tidigare utgör ett temporärt avsteg från avtalet, medan den förra är ett definitivt avsteg. Att häva ett avtal är oåterkalleligt, medan ett innehållande av prestation leder till ett temporärt avsteg från avtalet. En förutsättning för att aktualisera stoppningsrätt är dock att det anteciperade avtalsbrottet avser en väsentlig del av motpartens förpliktelse.¹⁷⁷

Rätten att inställa sin fullgörelse grundas på motpartens handlingssätt eller dennes ekonomiska förhållanden, så som insolvens. Det är främst i situationer berörande förskottsbetalning som köparens stoppningsrätt kan aktualiseras. Om en säljare utlovar kredit, eller om en köpare har utlovat att göra en förskottsbetalning föreligger inget skydd i enlighet med

¹⁷⁴ Här är sannolikhetsrekvisitet satt lägre, jfr. stå klart, vilket möjliggör stoppningsrätt i ett tidigare stadie än vad som fordras för hävning.

¹⁷⁵ Ramberg och Herre, 2013, s. 494-495.

¹⁷⁶ Hästad, s. 179.

¹⁷⁷ Hästad, s. 182.

stoppningsrätten.¹⁷⁸ Det verkar vara som så att det är vanligt att en part beviljas kredit.¹⁷⁹

5.2 Omständigheter

Är det så att omständigheterna för stoppningsrätten var kända vid avtalstidpunkten går denna rätt förlorad.¹⁸⁰ Den berörda parten får i en sådan situation ansetts ha tagit på sig risken, genom att inte ha ställt något krav på garanti eller säkerhet vid avtalstidpunkten. Är det istället så att omständigheterna inte var kända för den berörda parten vid avtalstidpunkten, kan parten fortfarande hålla inne sin prestation.¹⁸¹ Svensson anser att man bör utgå ifrån att en bedömning gällande en parts vetskap skall göras med stöd av vad en part har fog att anta med hänsyn till omständigheterna.¹⁸² Ramberg argumenterar för att det kan finnas anledning att ställa måttliga krav på insikt, då säljare inte alltid undersöker en köparens ekonomiska ställning tillräckligt noga.¹⁸³ Ramberg tillägger att om förhållanden har varit fullt möjliga för parterna att iaktta vid avtalstidpunkten, bör man utgå från att det visat sig för den som gör stoppningsrätten gällande. Det förefaller som om både Svensson och Ramberg anser att det måste finnas något sorts rimlighetskrav på vad en part med fog bör ta hänsyn till vid avtalstidpunkten.

5.3 Beviskrav

För att en part skall ha rätt att inställa sin fullgörelse krävs att det att det finns starka skäl att anta att motparten inte kommer att uppfylla sina förpliktelser. Med starka skäl att anta menas att kravet är något högre än när rekvisitet är vad en part med fog kunnat förutsätta, men lägre än stå klart.¹⁸⁴ Ekelöf har kritiserat valet att laborera med ett alltför stort antal beviskrav, med hänvisning till att det utgör en slags övernyansering, vilket saknar värde och försvårar frågan om bevisningens tillräcklighet.¹⁸⁵

¹⁷⁸ Håstad, s. 179.

¹⁷⁹ Adestam, s. 152.

¹⁸⁰ Ramberg och Herre, 2013, s. 494.

¹⁸¹ Ramberg och Herre, 2013, s. 494.

¹⁸² Svensson, s. 549.

¹⁸³ Ramberg och Herre, 2013, s. 494.

¹⁸⁴ Prop. 1988/89:76, s. 232.

¹⁸⁵ Ekelöf, s. 70-74.

5.4 Meddelandeplikt

Om en part inställer sin fullgörelse, eller på annat sätt aktualiserar stoppningsrätt, skall han eller hon genast meddela motparten om detta, enligt 61 § 3 st. köplagen. Om inte så sker har motparten rätt till ersättning för den skada som han eller hon lider till följd av att meddelandet inte har lämnats i tid. Det kan för köparen röra sig om att man har ådragit sig kostnader till följd av att ha anlitat en transportör eller installatör.¹⁸⁶ Meddelandeplikten sträcker sig dock endast till att meddelandet skall ha skickats på ett ändamålsenligt sätt, enligt 82 § köplagen. Det avgörande är alltså inte huruvida meddelandet har kommit fram till mottagaren.¹⁸⁷

5.5 Ställande av godtagbar säkerhet

Ställer en motpart godtagbar säkerhet för sin fullgörelse skall stoppningsrätten upphöra.¹⁸⁸ Detta gäller också i övrigt, om det inte längre finns starka skäl att anta att motparten kommer att begå ett avtalsbrott.¹⁸⁹ Typfall för vad som anses som en ställande av godtagbar säkerhet torde vara att en part lämnar bankgaranti eller någon jämförbar säkerhet.¹⁹⁰ För köparen kan det möjligtvis vara tillräckligt att utlova kontant betalning vid leverans.¹⁹¹ Säljaren å sin sida kan säkerställa sin prestation genom att deponera varan, eller ställa säkerhet för ett eventuellt skadeståndskrav.¹⁹² I vissa situationer kan det räcka att säljaren påvisar att han eller hon kan prestera.¹⁹³

5.6 Säljarens stoppningsrätt

För säljaren torde stoppningsrätten aktualiseras vid olika situationer kopplade till köparens ekonomiska förhållanden och handlingsätt.¹⁹⁴ Primärt vid situationer som berör köparens konkurs, resultatlös utmätning

¹⁸⁶ Prop. 1988/89:76, s. 179.

¹⁸⁷ Svensson, s. 553.

¹⁸⁸ Jfr. kap. 4.6.

¹⁸⁹ Håstad, s. 183.

¹⁹⁰ Prop. 1988/89:76, s. 180.

¹⁹¹ Lehrberg, s. 415.

¹⁹² Prop. 1988/89:76, s. 180.

¹⁹³ Lehrberg, s. 415.

¹⁹⁴ Håstad, s. 179.

eller att köparen har inställt betalningar.¹⁹⁵ Köparens handlingsätt kan också aktualisera stoppningsrätten, och detta kan ske om köparen agerar på ett sätt som påvisar en ovilja att betala, vilket föranleder starka skäl till att han eller hon inte kommer att fullgöra enligt avtalet.¹⁹⁶ Stoppningsrätten skyddar säljarens intresse särskilt när han eller hon beviljat en köpare kredit.¹⁹⁷

Stoppningsrätten ger inte endast part rätt att avhålla sig från att fullgöra sin del egna prestation, utan den ger också rätt att pausa tillverkning av vara vid tillverkningsköp.¹⁹⁸ Syftet är att säljaren inte ska behöva ådra sig kostnader, som han eller hon riskerar att inte få någon ersättning för.¹⁹⁹ Stoppningsrätten kan även grunda sig på att köparen konkludent framför att han eller hon inte tänker betala för en vara, vilket ger säljaren starka skäl att anta att köparen inte heller ämnar att fullgöra sin prestation.²⁰⁰ Trots att köparens betalningsförmåga visar sig vara svag, är det inte alltid så att det ger säljaren rätt att innehålla sin prestation enligt lagrådet.²⁰¹ Av detta kan man möjligtvis utläsa att desto svagare en köpares betalningsförmåga är, i desto högre grad torde det korrelera med att beviskravets är uppfyllt.

När stoppningsrätten aktualiseras kan säljaren hindra att varan lämnas ut till köparen, och så är även fallet trots att köparen har betalat i förskott och tagit emot transportdokument berörande leveransen, jfr 61 § 2 st. köplagen.²⁰² Notera att 10 § köplagen inte skyddar säljaren när köparen har betalat transportköp i förskott. Det utökade skyddet gäller därav vid kreditköp. Rör det sig om ett vanligt köp fyller andra stycket ingen funktion. Har varan kommit i köparens besiktning har stoppningsrätten dock gått förlorad.²⁰³

5.7 Köparens stoppningsrätt

Köparens rätt till att innehålla med sin betalning aktualiseras främst när säljaren kan befaras vara i dröjsmål samt vid befarat fel i vara. Detta torde

¹⁹⁵ Ramberg och Herre, 2013, s. 495.

¹⁹⁶ Prop. 1988/89:76, s. 177.

¹⁹⁷ Svensson, s. 548.

¹⁹⁸ Lehrberg, s. 410-411; Prop. 1988/89:76, s. 176-177.

¹⁹⁹ Svensson, s. 548.

²⁰⁰ Lehrberg, s. 411.

²⁰¹ Prop. 1988/89:76, s. 177.

²⁰² Lehrberg, s. 413.

²⁰³ Se vidare kap. 4.11. Jfr. även NJA 1941 s. 516 och NJA 1985 s. 879.

främst ske vid tillverkningsköp, eller vid köp där förskottsbetalning har skett innan köparen har undersökt eller sett varan.²⁰⁴ En mindre vanlig grund till stoppningsrätten för köparen torde vara att säljarens ekonomiska förhållande föranleder köparen misstanke om säljarens fullgörelseförmåga.²⁰⁵

För köparen kan det vara så att stoppningsrätt uppkommer då säljarens avsaknad av resurser eller möjligheter till fullgörelse kan föranleda starka skäl till att ifrågasätta säljarens prestationsförmåga.²⁰⁶ Säljaren kan också ha underlåtit att utföra väsentliga åtgärder, så som beställning av material till ett tillverkningsköp.²⁰⁷ Det kan också röra sig om att säljaren inte har startat tillverkning inom skälig tid, eller agerat på andra sätt vilket gör det osannolikt att antaga att varan kan avlämnas inom avtalad tid.²⁰⁸

Stoppningsrätten innebär att köparen inte behöver betala, även om det är avtalat att betalning skall ske i förskott.²⁰⁹ Köparen behöver inte under stoppningstiden vidta åtgärder som verkar för avtalets fullbordan.

Köparen erhåller även ett visst skydd vid transportköp enligt 49 § köplagen, då köparen kan avvakta med betalning tills varan erhållits, ställts till förfogande eller undersökts innan han betalar, under förutsättning att det bör medges med hänsyn till omständigheterna. Notera att sådan rätt bortfaller vid konossement, jfr 49 § 3 st. köplagen.

5.8 Stoppningsrätt i CISG

Stoppningsrätten i CISG regleras i artikel 71. En part är även i CISG skyldig att genast meddela sin motpart om inställande av prestation, men det framgår inte i CISG vad konsekvenserna av att inte meddela motparten blir.²¹⁰ Två uppfattningar torde råda, varav den ena är att motparten i likhet med köplagen har rätt till ersättning för skada som sker till följd av att inte ha mottagit meddelandet. Det andra alternativet är att meddelandekravet leder till att part som inte följer denna anvisning också förlorar sin rätt till stoppning. Den närmsta uppfattningen i doktrin torde vara att

²⁰⁴ Ramberg och Herre, 2013, s. 495-497.

²⁰⁵ Svensson, s. 551.

²⁰⁶ Lehrberg, s. 411-412.

²⁰⁷ Lehrberg, s. 412.

²⁰⁸ Svensson, s. 551.

²⁰⁹ Svensson, s. 549.

²¹⁰ Ramberg och Herre, 2016, s. 447.

stoppningsrätten går förlorad.²¹¹ För stoppningsrätt enligt CISG är beviskravet satt till "it becomes apparent".²¹² CISG 71 artikel innehåller en precisering i fråga om vad misstanken om avtalsbrott skall grunda sig på. Misstanken skall vara antingen vara grundad på en allvarlig brist i motpartens prestationsförmåga, eller dennes bristande ekonomiska förhållande.²¹³ Eller så ska misstanken grunda sig på motpartens agerande vid förberedandet av partens prestation eller vid agerande av prestationen.²¹⁴

5.9 Stoppningsrätt i UNIDROIT

I artikel 7.3.4 stadgas parternas stoppningsrätt. Som helhet är stoppningsrätten likartad den reglering som återfinns i CISG och köplagen, men två avvikande villkor skall uppmärksamma. Beviskravet är satt till "reasonably believes", vilket får antas vara lägre satt än vad som följer av köplagen och CISG.²¹⁵ En passande svensk översättning på beviskravet "reasonably believes" torde vara att part "rimligen tror".²¹⁶ Stoppningsrättens "finns starka skäl att anta" är enligt min mening inte en bra terminologi att använda som översättning, utan med "reasonably believes" tycks snarare ett större subjektivt utrymme finnas för uppfattningen om det misstänka avtalsbrottet. Avslutningsvis stadgas att om inte ett ställande av godtagbar säkerhet har ställts inom skälig tid, får den hävningsförklarande parten häva avtalet.

5.10 Stoppningsrätt i PECL

Stoppningsrätten i PECL regleras i 8.105. Beviskravet för stoppningsrätt är "reasonably believes", vidare har en part också rätt att häva avtalet efter

²¹¹ UNICITRAL Digest CISG, artikel 71, paragraf 11.

²¹² Jfr. med köplagens beviskrav starka skäl att anta vid stoppningsrätt.

²¹³ På engelska: *Serious deficiency in his ability to perform or in his creditworthiness*, se artikel 71. p. 1. (a) CISG.

²¹⁴ På engelska: *His conduct in preparing to perform or in performing the contract*, se artikel 71. p. 1. (b) CISG.

²¹⁵ I CISG används it becomes apparent och i köplagen starka skäl att anta. En betydande skillnad här är att termen believe öppnar upp för ett större subjektivt avvägande i förhållande till köplagen, varav den senares terminologi är mer inriktad på vad man de facto vet. Dvs. en bedömning som är underbyggd av objektivitet.

²¹⁶ Jfr. engelskans presume (anta) med terminologin believe (tro). Ett antagande görs baserat på ett eller flera faktum. Tro kan göras trots ett eller flera faktum. Med reasonably believes får tolkas att tron inte kan vara ogrundad, dvs grunda sig på enbart tro. Utan det ska ske ett rimligt avvägande utifrån den tro som en part har gällande det anteciperade avtalsbrottet.

skälig tid, om inte ett ställande av godtagbart säkerhet har skett. Av detta kan konstateras att PECL:s reglering är nästintill identisk med stoppningsrätten i UNIDROIT. För att hävning ska ske efter skälig tid är det emellertid ett krav på att meddela motparten utan dröjsmål, jfr. artikel 8.105 p. 2.

5.11 Stoppningsrätt i DCFR

Stoppningsrätten i DCFR regleras i 3:401 punkt 2 och stadgar att en part har rätt att innehålla sin prestation om han eller hon rimligen tror att motparten kommer att undgå att fullgöra sin prestation. Rätten att innehålla sin prestation gäller så länge denna rimliga tro om avtalsbrott varar, eller när motparten ställer godtagbar säkerhet för sin prestation. En part som vill aktualisera stoppningsrätten måste meddela motparten om detta, så fort han eller hon kan (as soon as is reasonably practicable). Stoppningsrätten enligt DCFR avviker inte från hur denna rätt har reglerats i de andra internationella konventionerna

6 Anteciperat avtalsbrott i andra lagar

6.1 Konsumentköplagen

Konsumentköplagen reglerar köp eller byte av lösa saker mellan näringsidkare och konsumenter, enligt 1 § konsumentköplagen. Lagen är till skillnad från köplagen tvingande, dock endast till konsumentens förmån. Konsumentköplagen saknar bestämmelser om hävning och stoppningsrätt vid anteciperade avtalsbrott eller mora.²¹⁷ Vissa av köplagens regler kan emellertid tillämpas analogt på konsumentfall.²¹⁸ Ett exempel härvid är köplagens 44 § 2 st. om anteciperat avtalsbrott vid successiva leveranser. I konsumentköputredningens betänkande anges att såväl hävningsrätten såväl som stoppningsrätten för anteciperat avtalsbrott och mora enligt köplagen, också torde kunna tillämpas vid konsumentköp.²¹⁹ Vidare anförs att det inte anses behövligt att anta en motsvarande reglering i konsumentköplagen. Istället påpekas att i de fall det skulle vara påkallat, så bör köplagens bestämmelser tillämpas analogt.²²⁰

6.2 Konsumenttjänstlagen

Konsumenttjänstlagen reglerar avtal om tjänster, som näringsidkare utför åt konsumenter, se 1 § konsumenttjänstlagen. I likhet med konsumentköplagen är lagen tvingande, till förmån för konsumenten, jfr 3 § konsumenttjänstlagen.²²¹ Konsekvenserna av ett anteciperat avtalsbrott finns särskilt reglerat i konsumenttjänstlagen. Regleringarna åsyftar endast rätten till att häva avtalet i förtid, jfr. 21, 29 och 46 §§ konsumenttjänstlagen. Det finns i konsumenttjänstlagen flera stora skillnader vid hävning till följd av anteciperat avtalsbrott, jämfört med vad som stadgats i köplagen.

²¹⁷ Herre och Ramberg, 2014, s. 471.

²¹⁸ Herre och Ramberg, 2014, s. 471 ff. Ett exempel härvid är köplagens 44 § 2 st. om befarat avtalsbrott vid successiva leveranser.

²¹⁹ SOU 1984:25, s. 225 ff.

²²⁰ SOU 1984:25, s. 226.

²²¹ Se vidare Johansson, kap. 3.

I konsumenttjänstlagen har man sänkt beviskravet, till att det ska finnas starka skäl att anta att ett avtalsbrott kommer att ske, jfr 21 § 3 st. 29 § 2 st. och 47 § konsumenttjänstlagen. Man kan tänka sig att detta är en rätt som endast föreligger för konsumenten, för att skydda dennes ställning mot näringsidkaren. Samma beviskrav gäller emellertid vid näringsidkarens misstanke om köparens bristande betalningsförmåga, se 47 § konsumenttjänstlagen. En förutsättning för hävning är att avtalsbrottet är av väsentlig betydelse för den part som vill häva.

Vad gäller konsumenttjänster finns det ingen regel om ställande av godtagbar säkerhet, vilket skulle ha gjort en anteciperad hävningsförklaring verkningslös.²²² I doktrin har emellertid diskuterats om det finns möjlighet att göra en analog tillämpning från köplagen vad gäller ställande av godtagbar säkerhet.²²³

6.2.1 Hävningsrätt för konsument

I 29 § konsumenttjänstlagen stadgas att hävning får ske vid dröjsmål, om dröjsmålet är väsentligt för konsumenten. I en situation där en mindre del av tjänsten har utförts, får konsumenten endast häva för avtalet beträffande den del av avtalet som återstår. Konsumenten får emellertid häva avtalet i sin helhet om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat, och näringsidkaren borde ha insett detta.

Enligt 27 § konsumenttjänstlagen får en köpare innehålla sin betalning, vid säljarens dröjsmål. Huruvida denna rätten sträcker sig till anteciperad mora är inte helt klart.²²⁴ Stöd som talar för att innehållande av betalning även täcker anteciperad mora är att texten i lagrådsremissen anförde att bestämmelsen kan tillämpas när det finns starka skäl att anta att näringsidkaren kommer att göra sig skyldig till ett dröjsmål.²²⁵ Hellner anser att detta fortfarande gäller, då den ändring som senare skedde snarare hade en redaktionell karaktär.²²⁶

²²² Johansson, s. 328.

²²³ Johansson, s. 328.

²²⁴ Hellner, 2015, s. 116.

²²⁵ Prop. 1984/85:110, s. 258-259.

²²⁶ Hellner, 2015, s. 116; Prop. 1984/85:110, s. 359.

6.2.2 Hävningsrätt för näringsidkare

I 45 § konsumenttjänstlagen regleras kontraktsbrott, vid konsumentens betalningsdröjsmål eller bristande medverkan. Om näringsidkaren har starka skäl att misstänka att en sådan situation kan uppenbara sig, kan han eller hon häva avtalet i enlighet med vad som tidigare sagts om anteciperad mora, om dröjsmålet är av väsentlig betydelse för näringsidkaren, jfr 45, 46 och 47 §§ konsumenttjänstlagen.²²⁷ I motiven tas även upp att stoppningsrätt föreligger för näringsidkaren, fram tills dess att hävning sker eller att konsumenten undanröjer grunderna för betalningsdröjsmål eller bristande medverkan.²²⁸ Det ska nämnas att näringsidkaren fortfarande kan vara skyldig att vidta åtgärder på grund av dennes allmänna omsorgsplikt, se 4 § konsumenttjänstlagen.

6.3 Jordabalken

Anteciperad mora regleras delvis i jordabalken, i fråga om köparens insolvens. Regleringen ger säljaren rätt att häva avtalet på grund av anteciperat dröjsmål, om köparen har försatts i konkurs, fått till stånd offentligt ackord utan konkurs, inställt sina betalningar²²⁹ eller på annat sätt hamnat i obestånd, enligt 4:26 § jordabalken. En förutsättning för hävning är att avtalets fullbordan är beroende betalningen.²³⁰ Hävningen är utan verkan om köparen ställer betryggande säkerhet för betalningen. Att man i jordabalken har använt terminologin "betryggande" torde enligt min mening inte föranleda någon skillnad från tolkningen av godtagbar säkerhet enligt köplagen.

6.4 Kommissionslagen

I kommissionslagen 35 § stadgas att en kommissionär eller en kommitté får säga upp ett kommissionsavtal om motparten har begått ett avtalsbrott, lagbrott eller om det finns en viktig grund att frånträda från avtalet. Hellner har anfört att hävning till följd av anteciperat avtalsbrott torde kunna tillämpas med tillämpning av 35 § kommissionslagen, med hänvisning till

²²⁷ Prop. 1984:85:110, s. 323.

²²⁸ Prop. 1984:85:110, s. 323.

²²⁹ Om han eller hon är en köpman.

²³⁰ Hellner, 2015, s. 86.

kommissionslagens proposition.²³¹ Det är något oklart om Hellner anför att det är stoppningsrätten, hävningsrätten eller rentav båda som kan aktualiseras med tillämpning av 35 § kommissionslagen. Vad gäller rätten till stoppningsrätt stadgas att rätten att innehålla sin prestation, i likhet med vad som följer av 61 § köplagen bör gälla enligt kommissionslagen.²³² I propositionen benämns emellertid inte möjligheten att häva till följd av anteciperat avtalsbrott, trots att en utförlig redogörelse görs vad gäller rätten till hävning enligt 35 § kommissionslagen.²³³ Vad gäller att grunden att frånträda avtalet på viktig grund poängteras i propositionen att regleringen i denna del åsyftar ändrade förhållanden, så som force majeure eller vid oskäligt betungande förpliktelse för en avtalspart.²³⁴ Inte heller denna del lär enligt min mening ge stöd för rätten till anteciperad hävning. Enligt min mening lär därmed stoppningsrätt kunna tillämpas inom ramen för kommissionsavtal, men stöd för tillämpning av hävning till följd av anteciperat avtalsbrott förefaller inte framgå av propositionen.

6.5 Hyra av lös sak

Den reglering som behandlar hyra av lösa saker återfinns i handelsbalkens (1736:0123 2) 13 kapitel, och är väldigt kortfattad och mycket gammal. På grund av den bristande regleringen torde analogier till allmänna civilrättsliga principer och köplagen vara högaktuella. Hellner anför att rätten till hävning till följd av anteciperad mora bör aktualiseras, om det står klart att ett dröjsmål kan befaras.²³⁵

²³¹ Hellner, 2016, s. 105; Prop. 2008/09:88, s. 146 ff.

²³² Prop. 2008/09:88, s. 44.

²³³ Prop. 2008/09:88, s. 147 ff.

²³⁴ Prop. 2008/09:88, s. 147.

²³⁵ Hellner, 2015, s. 223.

7 Anteciperat avtalsbrott i standardavtal

7.1 Inledning

Flera stora sektioner av det svenska näringslivet genomsyras av, för branschen, särskilt utformade standardavtal.²³⁶ Standardavtalen är villkor som har standardiserats för att anpassa civilrätten till den bransch som åsyftas, och används sedan som standard mellan näringsidkare och inom vissa branscher även gentemot konsumenter. I Sverige förekommer ofta gemensamt upprättade standardavtal, vilka har avtalats fram mellan näringsidkare och organisationer.²³⁷

Då den nya köplagen är utarbetad för att gälla alla olika typer av köp av varor, och på så vis är utformad för att gälla köp generellt, saknas preciseringar i fråga om vissa begrepp.²³⁸ Ett av syftena med standardavtalen är därför att precisera rättsläget, och att definiera vissa begrepp.²³⁹ Ett annat syfte med standardavtalen är att förenkla avtalsprocessen, och att sänka kostnaderna för tecknande av avtal.²⁴⁰ Standardavtalen syftar även till att förskjuta riskfördelningen mellan avtalsparterna.²⁴¹

7.2 Något om avtalstolkning

Det är svårt att uppskatta hur vanlig förekomsten av analogisk avtalstolkning är i prejudikat. Även om analogiska lagtolkningar tillämpas är det sällan så att detta klargörs i motiveringen.²⁴² Adlercreutz och Gorton påpekar att användbarheten är begränsad, och anför att "Man kan inte utan vidare jämföra avtalstexter med lagar, bland annat med tanke på att avtalet

²³⁶ Bernitz, s. 14.

²³⁷ Bernitz, s. 18.

²³⁸ Ramberg och Herre, 2014, s. 46.

²³⁹ Bernitz, s. 20-24.

²⁴⁰ Ramberg och Herre, 2014, s. 46; Bernitz, s. 20.

²⁴¹ Ramberg och Herre, 2014, s. 49; Bernitz, s. 20-24.

²⁴² Adlercreutz och Gorton, s. 30.

ger uttryck för både en gemensam avsikt och en adversiell relation".²⁴³ Detta leder till att försiktighet bör iakttas men kan också i vissa fall ge möjlighet till en friare tillämpning med hänsyn till uppenbara brister i avtalets utformning".²⁴⁴ Avtalsolkning är särskilt viktig på grund av den utveckling av standardavtal som skett i svensk rätt. Ett syfte med den nya köplagen har varit att minska behovet av standardavtal.²⁴⁵ Håstad anför att detta torde kunna möjliggöra att köplagen i en större grad vid tolkning av och tillämpning av utfyllande rätt på standardavtalen.²⁴⁶

7.3 Valet av standardavtal

Nedan följer en analys av två utvalda standardavtal, i fråga hävnings- respektive stoppningsrätt till följd av anteciperat avtalsbrott. NL 09 har analyserats då det har en unik lösning på dröjsmål så som avtalsbrott, vilket skiljer sig åt från vad som följer av köplagen. NL 09 är även intressant, då standardavtalet är reglerat till förmån för säljaren. AB 04 har analyserats då det är ett av de mest använda standardavtalen i Sverige. Vidare har AB 04 varit föremål för mycket diskussion, vilket har föranlett att det finns många kommentarer på regleringarna i doktrin.

7.4 NL 09

NL 09 är ett standardavtal som tillämpas på avtal som berör leveranser av maskiner och hänförlig utrustning i Norden.²⁴⁷ Det ska nämnas att NL 09 inte är avsett vid avtal som inkluderar montage av maskin.²⁴⁸

Om säljaren inte kan leverera inom avtalad tid, skall han meddela köparen om försening, ange orsaken till förseningen och inkomma med ny leveranstid, se punkt 11. NL 09. I praktiken är det inte vanligt att säljaren informerar köparen om försening.²⁴⁹ Om förseningen är på grund av omständigheter vilket utgör en befrielsegrund enligt punkt 36, skall

²⁴³ Med adversiell relation menas att båda parterna trots allt vill vinna på avtalet, och är i motstridande sidor i en relation. Trots att båda parterna kan vinna på ett avtal, torde det vara vanligt att en part gör en vinst på bekostnad av den andra parten, även om motparten möjligtvis inte ser det på det sättet.

²⁴⁴ Adlercreutz och Gorton, s. 31.

²⁴⁵ Håstad, s. 33.

²⁴⁶ Håstad, s. 33-34.

²⁴⁷ Jfr. rubriken till NL 09.

²⁴⁸ Bergsaker och Bergström, s. 11.

²⁴⁹ Bergsaker och Bergström, s. 61.

förlängning ske med skälig tid i förhållande till omständigheterna, enligt punk 12.²⁵⁰ Denna rätt inträder även om försening sker på grund av köparen. I punkt 13 stadgas att köparen har rätt till vite om säljaren inte har levererat produkten i tid, och förseningen inte utgör en befrielsegrund. Om förseningen är längre än tio veckor, eller befaras uppgå till längre tid, har köparen rätt att häva köpet, enligt punkt 14. Rörande fel får köparen häva avtalet om felet är väsentligt, enligt punk 32.

Vid dröjsmål har man i NL 09 valt att införa ett löpande vitesbelopp. Hävning till följd av anteciperad mora verkar endast vara reglerat vid dröjsmål som befaras vara längre än tio veckor. För att hävning ska vara befogad skall det stå klart att dröjsmålet kommer vara tio veckor eller längre. Hävning till följd av anteciperat avtalsbrott vid fel är inte reglerat i NL 09. Standardavtalets utformning tycks vara väldigt säljarvänligt, vilket kan förklara varför reglering om stoppningsrätt samt anteciperat avtalsbrott inte finns reglerat.

7.5 AB 04

AB 04 utgör ett standardavtal för entreprenadbranschen. Med entreprenader innefattas uppförandet av byggnader och anläggningar, vilket inte regleras av köplagen, jfr. 2 § köplagen e contrario.

I kapitel 8 till AB 04 anges grunderna för hävning av avtal. Dessa grunder skall inte ses som uttömmande eller fullständiga.²⁵¹ I 8:1 § p. 1. stadgas att en entreprenad, som har försenats så att den inte kan färdigställas inom avtalad tid, utgör grund för hävning, om omständigheterna till detta inte berättigar till tidsförlängning samt att en tidsförlängning inte skulle medföra väsentligt olägenhet för beställaren. Regleringen utgör närmast hävning till följd av anteciperad mora gentemot entreprenören. I förhållande till vad som följer av köplagen är 8:1 § p.1 . mycket generell skriven. Det framgår inte vilket beviskrav som skall gälla.²⁵² Samuelsson anser att det möjligen är så att en överviktsprincip bör tillämpas för att avgöra beviskravet.²⁵³ Grund för

²⁵⁰ Bland befrielsegrunder räknas bland annat force majeure, arbetskonflikt och allmän varuknapphet.

²⁵¹ Samuelsson, s. 490; Motiv AB 42 (1988) s. 235.

²⁵² Samuelsson, s. 490-491.

²⁵³ Samuelsson, s. 491.

hävning torde vara dröjsmål vilket inte berättigar till tidsförlängning. Om avtalstiden har passerat kan hävning inte längre göras gällande.²⁵⁴

I 8:1 § p. 3. stadgas köparens rätt till hävning till följd av fel. Om utförd del av entreprenaden i väsentligt hänseende inte är avtalsrättsligt gjord, och om detta inte avhjälpas utan dröjsmål föreligger hävningsrätt för köparen. Här påtalas fysiska fel i entreprenadens byggande. Om entreprenören på annat sätt brister i sina åtaganden vilket äventyrar fullgörandet, kan emellertid också föranleda hävning. Här torde begreppet vara vidgat, till att gälla fel som inte endast är faktiska, exempelvis rådighetsfel. Det torde enligt min mening även kunna innefatta situationer, som att entreprenören anför att han eller hon inte ämnar fullgöra sina skyldigheter enligt avtalet.²⁵⁵

Rättsverkan av hävning är speciellt utformad vid entreprenadarbeten. En entreprenad kan knappast återgå, varav det inte är möjligt att återföra prestationerna. Istället skall alla arbeten upphöra så snart de kan efter hävningsförklaringen. Entreprenören skall krediteras värdet för utförd del, se 8:5 §. Entreprenören har ingen fullgörelserätt, utan det står köparen fritt att anlita en annan entreprenör för färdigställandet av byggnad eller anläggning.

Det framgår inte av 8:1 § p. 3. huruvida hävning till följd av fel även gäller anteciperade avtalsbrott eller ej. Ur detta kan göras två motstridiga tolkningar. Antingen kan man tolka uppbyggnaden av 8:1 § som så att det är medvetet att reglera anteciperat dröjsmål i p. 1. och genom att inte nämna något om anteciperat dröjsmål i p. 3. därmed tolka det som att anteciperat avtalsbrott inte utgör en rätt till att häva avtalet. En annan tolkning kan vara att AB 04 reglerar anteciperat dröjsmål, då detta är en vanligare förekommen hävningsgrund, medan man valt att inte reglera anteciperat avtalsbrott, då detta är ovanligt förekommande, men att anteciperat avtalsbrott utgör en allmän civilrättslig princip, och att skrivelsen i 8:1 § inte är uttömmande.

²⁵⁴ Samuelsson, s. 503.

²⁵⁵ NJA 1963 s. 136.

8 Ändrade förhållanden

8.1 Inledning

Det har ibland påtalats att en särskild form av avtalsbrott är avtalsbrottet sker till följd av vissa särskilda ändrade förhållanden. Vad som avses är omständigheter som emanerar från oväntade, oförutsebara eller extraordinära händelser.²⁵⁶ Det rör sig följaktligen om omständigheter som ingen av parterna hade haft möjlighet att förutse.

8.2 Force majeure

Hellner anför att ett hinder som är utanför en parts kontroll torde kunna vara en hävningsgrund vid ett anteciperat avtalsbrott, såvida det står klart att en sådan situation kommer uppstå.²⁵⁷ Även Svensson anför att en part kan ha rätt att häva om ett avtalsbrott beror på ett hinder utanför en parts kontroll.²⁵⁸ Ett problem med att yrka på force majeure som hävningsgrund är att vad som anses med force majeure inte anges i lagtext.

I doktrin har force majeure definierats som en oväntad eller oförutsebar händelse, vilket inte förelåg vid avtalstidpunkten, samt att part rimligen inte kunde ta hänsyn till detta vid avtalstidpunkten.²⁵⁹ Det ska följaktligen röra sig om ett ändrat förhållande som är utanför parternas kontroll, vilket leder till att icke-presterande part inte kan uppfylla sin prestation. Både köpare och säljare lär kunna göra gällande force majeure. Force majeure lär kunna aktualiseras vid krig, naturkatastrofer, eldsvådor, uppror, terroristhandling eller ett förbud från myndighet. Effekten av hävning till följd av force majeure lär vara att avtalet upplöses och att part befrias från eventuella påföljder så som skadestånd.²⁶⁰

Samtidigt som Hellner anför att force majeure borde kunna vara tillämpligt för tillämpning av 62 § köplagen, är han inte av samma åsikt för tillämpning

²⁵⁶ Hellner, s. 2016, s. 59.

²⁵⁷ Hellner, 2016, s. 104. Hinder utanför parts kontroll benämns även force majeure.

²⁵⁸ Svensson, s. 560.

²⁵⁹ Jfr. 24 § 1905 års köplag samt 27 § 1990 års köplag; Rodhe, s. 355.

²⁶⁰ Ramberg och Herre, 2013, s. 260-271; Hellner, 2016, s. 59.

av force majeure enligt 61 § köplagen. Hellner anser att stoppningsrätten i den gamla köplagen var konstruerad för att skydda parterna mot motparts ekonomiska förhållanden.²⁶¹ Detta anser Hellner talar emot en tillämpning av force majeure, då ekonomiska förhållanden inte inberäknas när det är fråga om omständigheter som är utanför en parts kontroll. Hävning till följd av anteciperat avtalsbrott kan emellertid grunda sig på alla omständigheter, varav force majeure sedermera bör kunna föranleda hävning.

8.3 Omöjlighetsläran

En hävningsgrund som torde kunna ligga utanför parternas kontroll är omöjligt, vilket härstammar från den gamla romerska rätten "*impossibilum nulla obligatio est*".²⁶² Omöjlighetsläran bygger på att ett avtal som är objektivt omöjligt att fullgöra befriar parterna från avtalets fullgörelseförpliktelse.²⁶³ Att en oförutsebar händelse sker, vilket försvårar fullgörelse, så som förhöjda priser, faller inte innanför tillämpningen av omöjlighetsläran.²⁶⁴

För att en omöjlighet ska föreligga måste parts förpliktelse vara lagligt omöjligt att uppfylla. Vidare ska denna omöjlighet inte ha förelegat vid avtalstidpunkten.²⁶⁵ Parterna ska inte heller rimligen ha kunnat ta hänsyn till det omöjliga hindret vid avtalstidpunkten. Ett avtal kan emellertid sägas upp trots att det är möjligt att prestera, om situationen vore sådan att prestationen inte skulle uppfylla parternas gemensamma syfte.²⁶⁶ Exempel på när omöjlighet kan föreligga är vid krig, att person eller vara har dött eller förstörts och statliga förbud.²⁶⁷ Påföljden av omöjlighet är att avtalet dödas, och parternas förpliktelser som följer av avtalet upplöses.²⁶⁸

Det har anförts att 24 § i den gamla köplagen ger uttryck för omöjlighetsläran.²⁶⁹ Hellner anser dock att omöjlighetsläran har spelat ut sin

²⁶¹ Hellner, 2016, s. 172.

²⁶² Översatt: Ingen har en förpliktelse att göra det omöjliga.

²⁶³ Schmitthoff, s. 118.

²⁶⁴ Sådana ändrade förhållande benämns i engelsk rätt hardship.

²⁶⁵ Schmitthoff, s. 121.

²⁶⁶ Jfr. fundamental change in circumstances. Syftet med avtalet kan i en sådan situation anses ha rubbats till den grad att avsikten med avtalet numera försvunnit för parterna.

²⁶⁷ Schmitthoff, s. 117 ff.

²⁶⁸ Schmitthoff, s. 116.

²⁶⁹ Hellner, 2016, s. 61; Roos, s. 20.

roll i den svenska rätten.²⁷⁰ Omöjlighetsläran är i min mening intressant i ett de lege ferenda perspektiv, då tillämpningen av läran torde vara större i den internationella rätten, och den svenska rätten i allt större grad torde påverkas av internationella principalsamlingar.²⁷¹ Likt hävning till följd av anteciperat avtalsbrott torde omöjlighetsläran kunna tillämpas vid befarad omöjlighet, om det är klart att omöjlighet kommer att inträffa. Tillämpningen lär aktualiseras vid objektiv visshet, varför det inte lär vara av vikt huruvida det omöjliga faktiskt har inträffat ännu eller inte.

²⁷⁰ Hellner, 2016, s. 61.

²⁷¹ Schmitthoff, s. 120 ff.

9 Analys

9.1 Inledning

Uppsatsens övergripande syfte är att utreda om 61 och 62 §§ köplagen kan anses ge uttryck för en allmän civilrättslig princip. För att ge svar på detta behövs det först utredas vad som utgör en allmän civilrättslig princip. Efter att den frågan har besvarats ämnar jag analysera om så är fallet. Denna del kommer att behandlas i kapitel 9.2.

Ett underliggande syfte med uppsatsen var att undersöka regleringarnas innehåll, med fokus på vad som motsvarar ett ställande av godtagbar säkerhet samt beviskravet för stoppningsrätt, vilket stadgar att det skall finnas starka skäl att anta att en motpart inte kommer att fullgöra en väsentlig del av avtalet. I kapitel 9.3 kommer en löpande behandling av rekviriten i 61 och 62 §§ köplagen att behandlas, i vilket bland annat dessa två frågeställningar kommer att besvaras.

Kapitel 9.4 utgörs av avslutande kommentarer samt en sammanfattning av analysen.

9.2 Ger 61 och 62 §§ köplagen uttryck för en civilrättslig princip?

Framställningen har försökt att redogöra för tillämpningen av hävningsrätt och stoppningsrätt vid anteciperade avtalsbrott genom hela det civilrättsliga rättsområdet. Syftet med detta har varit att reda ut i vilken utsträckning dessa två regleringar kan anses genomsyra civilrätten, när köplagen av någon anledning inte är tillämplig.

Ramberg och Ramberg har anfört att en allmän civilrättslig princip genomsyrar hela det juridiska systemet.²⁷² Hellner anför å sin sida att allmänna civilrättsliga principer vanligtvis härstammar från analogier. Enligt min mening bör dessa tolkningar inte ställas mot varandra, då Ramberg och Ramberg respektive Hellners tolkningar inte behöver vara motstridande. En

²⁷² Jfr. kap. 3.3.

allmän civilrättslig princip kan enligt min mening genomsyra det juridiska systemet och på samma gång härstamma från analogier. Detta lär inte vara ovanligt. Det förefaller rimligt att vid bedömandet kring om en reglering utgör en allmän civilrättslig princip ta ställning till i vilken grad den påträffas i rättssystemet. Desto större acceptans en reglering har i rättssystemet, desto mer talar för att regleringen utgör en allmän civilrättslig princip. Enligt min mening torde detta gälla generellt, och det är något man bör bedöma utan att ta ställning till huruvida regleringen påträffas i analogi eller på annat sätt.

Hävning till följd av anteciperat avtalsbrott tillämpades i svensk rätt innan den nya köplagens tillkomst.²⁷³ Vikten av den historiska tillämpningen av en allmän civilrättslig princip, vilket härstammar från den äldre köplagen är emellertid något som bör ges mindre vikt efter den nya köplagen, eftersom det i gällande rätt finns mycket som talar för att CISG inverkan på köplagen skall väga allt tyngre än den äldre köplagen.²⁷⁴ Vad som i stor grad talar för att hävningsrätt och stoppningsrätt till följd av anteciperat avtalsbrott utgör en allmän civilrättslig princip är att regleringarna uppmärksammas i många förmögenhetsrättsliga lagrum.²⁷⁵

I konsumentköplagen har lagstiftaren nöjt sig med att fastlägga att hävningsrätt och stoppningsrätten till följd av anteciperat avtalsbrott kan tillämpas analogt från 61 och 62 köplagen.²⁷⁶ Då majoriteten av konsumentköp sker genom fysisk handel i vardagen, där betalning och mottagande av vara sker simultant, torde förekomsten av anteciperat avtalsbrott emellertid höra till ovanligheten.

I konsumenttjänstlagen har lagstiftaren aktivt valt att reglera hävning till följd av anteciperat avtalsbrott.²⁷⁷ Anteciperade avtalsbrott torde vid konsumenttjänster ske mer frekvent i förhållande till konsumentköp, vilket torde förklara varför lagstiftaren har reglerat det särskilt i konsumenttjänstlagen. Det är något oklart varför stoppningsrätten inte regleras i konsumenttjänstlagen, och framförallt varför det inte regleras någon rätt att för näringsidkaren att ställa godtagbar säkerhet för sin

²⁷³ NJA 1963 s. 136.

²⁷⁴ Jfr. kap. 2.1, 2.3 och 3.2.

²⁷⁵ Jfr. kap. 6.

²⁷⁶ Jfr. kap. 6.1.

²⁷⁷ Jfr. kap. 6.2.

prestation. Vad som kan konstateras är att avsteg från regleringarnas utformning i köplagen har gjorts. Johansson har dock anfört att det kan vara möjligt för näringsidkaren att göra en analog tillämpning av köplagen och trots allt ställa godtagbar säkerhet för sin prestation.²⁷⁸ Detta vore enligt min mening rimligt, och torde uppfylla syftet med regleringen. Även i jordabalken återfinns möjligheten att häva ett fastighetsköp, vilket emellertid endast behandlar anteciperad mora till följd av köparens insolvens.²⁷⁹ Hellner har framhållit att möjligheten att tillämpa 61 och 62 §§ köplagen även kan aktualiseras vid kommissionsavtal samt vid hyra av lös sak.²⁸⁰ I fråga om kommissionsavtal torde det främst enligt min mening vara i fråga om rätten till att innehålla sin prestation som möjliggörs i kommissionslagen, då hävningsrätten till följd av anteciperat avtalsbrott inte har behandlats i propositionen. Vad gäller hyra av lös sak förefaller det rimligt att tillämpa en analog tillämpning av 61 och 62 §§ köplagen, då lagrummet inte lämnar en lösning på problemet, vilket föranleder en tillämpning av dispositiv rätt.

Regleringar eller förespråkandet av analogiska tolkningar vilket härstammar från 61 och 62 §§ köplagen förefaller genomsyra stora delar av det förmögenhetsrättsliga rättssystemet. Anpassning av regleringarna verkar ske i den mån det förefaller behövt för att uppfylla lagrummets övergripande syfte.²⁸¹ Detta återspeglas av att man i konsumentköplagen inte har valt att reglera frågan i lag, vilket lagstiftaren har gjort i konsumenttjänstlagen. Liknande slutsats kan dras av jordabalken och kommissionslagen, i vilket man har valt att reglera i förhållande till problemet behov.

Hävningsrätt samt stoppningsrätt vid anteciperat avtalsbrott regleras i varje internationell civilrättsligt principsamling som har undersökts inom ramen för denna uppsats. En slutsats av detta är att det inom den internationella köprätten får anses klart att hävning- respektive stoppningsrätt till följd av anteciperat avtalsbrott ger uttryck för en allmän civilrättslig princip. Det faktum att CISG ger uttryck för denna ståndpunkt vara ett argument i sig att

²⁷⁸ Johansson, s. 328.

²⁷⁹ Jfr. kap. 6.3.

²⁸⁰ Jfr. kap. 6.4 och 6.5.

²⁸¹ Särskilt regleringarna i konsumenttjänstlagen och jordabalken avviker från vad som följer av köplagen.

samma princip bör gälla i den svenska civilrätten. Detta argument stöds särskilt av det faktum att köplagen är tänkt att harmonisera med CISG.²⁸²

Vid en samlad bedömning av gällande rätt förefaller det som om hävningsrätt samt stoppningsrätt vid anteciperat avtalsbrott är något som genomsyrar det civilrättsliga systemet till den grad att det står klart att det kan sägas ge uttryck för en allmän civilrättslig princip. Även vid en applicering av Hellners definition av en allmän civilrättslig princip förefaller samma slutsats infinna sig. Att detta ger uttryck för en allmän civilrättslig princip stämmer tillika överens med de internationella principalsamlingarna. 61 och 62 §§ köplagen lär därför enligt min mening anses ge uttryck för en allmän civilrättslig princip.

Vid utformningen av NL 09 har parterna valt omforma regleringen av stoppningsrätt samt hävningsrätt vid anteciperat avtalsbrott, och istället låta ränta utgå i upp till tio veckor vid anteciperad mora.²⁸³ Hävning till följd av anteciperat avtalsbrott är emellertid inte reglerat. Om möjligheten att göra en analogisk tillämpning av 62 § köplagen kan uppsatsen inte ge fullgott svar på, men om detta ställer jag mig mycket tvekande. NL 09 förefaller vara reglerat på ett sätt som i stor grad avviker från köplagen. Av detta torde också följa att ändamålet med köplagens regleringar och NL 09 är så pass olika att restriktivitet till att tillämpa analogislut från köplagen bör upprätthållas.

I AB 04 har parterna valt att reglera hävning till följd av anteciperad mora.²⁸⁴ Hävning till följd av andra anteciperade avtalsbrott regleras inte. Huruvida det är möjligt att göra en analogisk tillämpning av 62 § köplagen vid andra anteciperade avtalsbrott kan uppsatsen inte ge svar på, men härom ställer jag mig mer positiv, då utformningen av AB 04 i fråga om avtalsbrott och påföljder inte i någon större grad avviker från hur köplagen reglerar dessa.

När parterna har avtalat bort köplagen och inte har reglerat vad som händer vid anteciperade avtalsbrott torde det naturliga vara att tillämpa 61 och 62

²⁸² Jfr. kap. 2.1 och 2.3.

²⁸³ Jfr. kap. 7.4.

²⁸⁴ Jfr. kap. 7.5.

§§ köplagen.²⁸⁵ Att göra ett sådant analogislut när ett avtal delvis reglerar konsekvenserna av anteciperade avtalsbrott tycks emellertid vara svårare vilket NL 09 påvisar. I dessa fall påkallas en större restriktivitet vid tillämpningen av allmänna civilrättsliga principer. Huvudregeln är trots allt att avtalsfrihet råder, och något som bör upprätthållas om det inte är uppenbart oskäligt.

9.3 Analys av rekvisiten i 61 och 62 §§ köplagen

9.3.1 Behandling av beviskraven

Beviskravet vad gäller hävning till följd av anteciperat avtalsbrott är att det skall stå klart att avtalsbrott kommer att ske.²⁸⁶ Det skall råda absolut visshet om avtalsbrottet. Detta beviskrav torde inte bringa några svårigheter för parter att förhålla sig till. Vid stoppningsrätt skall det finnas starka skäl att anta att motparten inte kommer att uppfylla en väsentlig del av sina förpliktelser.²⁸⁷ Det senare beviskravet torde inte vara klart att tolka.²⁸⁸ Någon djupare analys av stoppningsrättens beviskrav har inte påträffats i doktrin.

Av språkbruket kan utläsas att det kan förväntas att avtalsbrottet skall vara sannolikt, och att denna sannolikhet skall grunda sig på starka skäl. Ovissheten torde ligga i vad som kan godtas utgöra sådana starka skäl. Ponera att det på hörsägen framkommer att en säljares vara är felaktig eller att säljaren ryktas ha hamnat i obestånd. Att endast en person påstår att en sådan situation föreligger torde inte uppfylla detta kravet. Är det emellertid fem eller tio personer torde en part möjligtvis kunna anta att det föreligger starka skäl för att motparten inte kommer att fullgöra en väsentlig del av sin prestation. Då konsekvenserna av att framföra en obefogad hävningsförklaring är stora är det av särskild vikt att beviskravet är tydligt för båda parterna. Ekelöfs kritik gällande laboreringen av beviskrav i köplagen är enligt min mening befogad, och detta beviskrav utgör ett

²⁸⁵ Jfr. kap. 3.2.

²⁸⁶ Jfr. kap. 4.2.

²⁸⁷ Jfr. kap. 5.3.

²⁸⁸ Ekelöf, s. 70 ff.

illustration av denna problematik. Det kan inte antagas vara klart vilka omständigheter som kan tänkas uppfylla beviskravet.

Att beviskravet inte är klart skapar en osäkerhet för en part vid tillämpningen av 61 § köplagen. Med starka skäl att anta lär det enligt min mening finnas utrymme för vissa subjektiva inslag, då ett antagande rent ordalydelsemässigt grundar sig på att man ska hålla något sannolikt, vilket emellertid skall utgå från kända fakta. För att göra ett sånt antagande måste dock ett bedömning om den kända faktans sannolikhetsgrad göras, vilket oundvikligen kommer att påverkas av i vilken subjektiv grad en part förhåller sig till detta. Man torde inte kunna utgå från att alla parter har samma förhållande till fakta, om det inte är klart hur dessa bedömningar skall göras. Huruvida beviskravet kan tänkas grunda sig på vissa subjektiva inslag eller inte är dock inte klarlagt, och vidare analys om detta beviskravet vore önskvärt för förutsebarheten av 61 § köplagen.

9.3.2 Hävningsförklaringen

Ett problem som har anförts, vid tillämpningen av 62 § köplagen är att en part har möjlighet att spekulera i prisförändringar, på bekostnad av motparten.²⁸⁹ Enligt Ramberg och Ramberg är inte detta ett problem, då hävningsrätten går förlorad vid en för sen reklamation.²⁹⁰ Svensson menar emellertid att det inte finns något krav på att reklamation skall ske inom skälig tid.²⁹¹ Enligt min mening är det tveksamt att rätten till hävning går förlorad vid en för sen reklamation, och särskilt tveksam ställer jag mig till att detta skulle utgöra en allmän civilrättslig princip, vilket Ramberg och Ramberg anført. Stödet som de har anført för detta förefaller inte uppfylla förutsättningarna för att utgöra en allmän civilrättslig princip. Enligt 62 § köplagen kan hävning till följd av anteciperat avtalsbrott kunna stödja sig på alla hävningsgrunder. Om grunden till avtalsbrottet saknar betydelse vore det anmärkningsvärt att betydelse då fästs vid tidpunkten för hävningen.

9.3.3 Obefogad hävningsförklaring

Konsekvensen av att rikta en obefogad hävningsförklaring är påtaglig, då det kan leda till både hävning och skadestånd för den part som gjort

²⁸⁹ Jfr. kap. 4.3.

²⁹⁰ Ramberg och Ramberg, s. 234-235.

²⁹¹ Svensson, s. 561.

gällande 62 § köplagen. Den obefogade hävningsförklaringens påföljder är enligt min mening av vikt, för att balansera parternas ställning vid hävning av följd till anteciperat avtalsbrott. Detta leder till att en part som har en avsikt att försöka ta sig ur ett avtal med tillämpning av 62 § köplagen ändå nödgas agera restriktivt, om grunderna till hävningen inte är befogade.

Angående möjligheten till att återta en obefogad hävningsförklaring, genom ställande av godtagbar säkerhet ställer jag mig tveksam till. En sådan tillämpning vore som Klara Håstad anfört möjligtvis tänkbar i praktiken, om man ser till ordalydelsen.²⁹² Problemet torde vara att syftet med 62 § köplagen knappast har varit att möjliggöra ett återtagande av en obefogad hävningsförklaring, vilket enligt min mening vore att frångå ändamålet med regleringen. Av detta skäl vore det inte passande att godta ett återtagande av en obefogad hävningsförklaring genom tillämpningen av 62 § köplagen.

9.3.4 Ställande av godtagbar säkerhet

Ramberg och Herre har anfört att ett säkerställande av godtagbar säkerhet skall utgöras av något som motsvarar en fullgod prestation i förhållande till avtalet.²⁹³ Vad som torde utgöra en sådan säkerhet förefaller omdiskuterat och något oklart. Det har anförts av Håstad och Svensson att ett säkerställande av ett skadeståndskrav till följd av det anteciperade avtalsbrottet möjligtvis kan utgöra en sådan säkerhet.²⁹⁴ Då detta torde motsvara en fullgod prestation i förhållande till avtalet är detta enligt min mening rimligt.

Håstad har även påstått att en motpart kan stoppa en hävning genom att påvisa att det står klart att ett avtalsbrott inte kommer att ske.²⁹⁵ Detta är inte tänkt att utgöra ett ställande av godtagbar säkerhet, utan undanröjer istället grunden för det anteciperade avtalsbrottet. Man kan ifrågasätta huruvida detta har en funktion eller ej, då en hävningsförklaring lär vara obefogad om det anteciperade avtalsbrottet ej stod klart vid tidpunkten för hävningsförklaringen. Huruvida anteciperat avtalsbrott står klart skall vidare göras på objektiva grunder, varav det lär vara binärt. Antingen står det klart att ett anteciperat avtalsbrott kommer att ske, eller så står det inte klart,

²⁹² K. Håstad, s. 281.

²⁹³ Ramberg och Herre, 2013, s. 502 och 509.

²⁹⁴ Håstad, 2009, s. 184; Svensson, 554 och 561.

²⁹⁵ Håstad, s. 185.

vilket leder till att hävningsförklaringen har varit obefogad. Det ankommer inte på motparten att påvisa för den som gör gällande hävningsförklaringen att beviskravet inte är uppfyllt. Med detta sagt står det motparten fritt att vid en obefogad hävningsförklaring välja om han eller hon vill stå kvar vid avtalet eller inte. Det är enligt min mening inom ramen för detta, som motparten i så fall står kvar vid avtalet. Motparten har i en sådan situation bevisat att hävningsförklaringen har varit obefogad, men klarlagt att han eller hon avser att stå kvar vid avtalet.

9.3.5 Hävningsrätten vid anteciperat avtalsbrott

Hävningsrätten vid anteciperat avtalsbrott kan stödja sig på alla grunder.²⁹⁶ Begränsningar till denna hävningsrätt förefaller främst komma i fråga om omständigheterna har varit synbara innan avtalet ingående, eller om omständigheterna har varit hänförliga till en parts eget handlande. Både Hellner och Svensson har anfört att force majeure torde kunna utgöra en grund för hävning till följd av anteciperat avtalsbrott.²⁹⁷ Detta vore rimligt och torde stå i linje med regleringens syfte, vilket är att inte låta en part förbli bunden till ett avtal, när det är uppenbart att motparten inte kommer att kunna presteras.²⁹⁸

Omöjlighetsläran torde inte vara tillämplig inom svensk rätt, men problemet kvarstår emellertid, att när ett avtal blir omöjligt att fullgöra för en part så står det klart att ett avtalsbrott kommer att inträffa. Då hävningsrätten kan stödja sig på alla grunder vore det enligt min mening fullt rimligt att en part stödjer en hävning till följd av anteciperat avtalsbrott på omöjlighetsläran, om en sådan situation skulle uppstå. Gällande rätt är dynamisk och föränderlig, varav det kanske tvivelaktigt, men potentiellt möjligt att en sådan grund skulle kunna godtas i domstol eller skiljenämnd. Inte minst då en sådan grund torde uppfylla ändamålet med regleringen, vilket är att tillåta en part att ta sig ur ett avtal, när det står klart att ett avtalsbrott kommer att inträffa.

²⁹⁶ Jfr. kap. 4.5.

²⁹⁷ Hellner, 2016, s. 59; Svensson, s. 560.

²⁹⁸ Jfr. kap. 4.1; Ramberg och Ramberg, s. 235.

9.4 Avslutande kommentar

Hävning till följd av anteciperat avtalsbrott respektive rätten att innehålla sin prestation när det finns starka skäl att anta att en motpart inte kommer att fullgöra en väsentlig del av avtalet förefaller ge uttryck för en allmän civilrättslig princip. Denna slutsats grundar sig på det faktum att dessa regleringar får anses uppfylla de förutsättningar som doktrin har etablerat gällande definitionen av en allmän civilrättslig princip.

Vid analys av rekvisiten av 61 och 62 §§ köplagen framhålls att rättsläget inte är så klart som man kan önska. Vad som utgör ett ställande av godtagbar säkerhet förefaller svårbedömt, då det enda man kan förhålla sig till är att den godtagbara säkerheten skall utgöra en fullgod prestation. Ett skadeståndskrav lär innefatta en sådan fullgod säkerhet. Det kan inte enligt min mening vara möjligt att stoppa en hävning genom att påvisa att avtalsbrott inte kommer att ske. Det enda sättet att undgå hävning är att ställa en godtagbar säkerhet för sin prestation.

Beviskravet som aktualiseras vid stoppningsrätt enligt 61 § köplagen förefaller vara oklart, och det är enligt min mening tydligt att det vore önskvärt med större förutsebarhet kring hur beviskravet skall tolkas. Hävningsrätten enligt 62 § köplagen förefaller inte gå förlorad vid en för sen reklamation. I fråga om rätten till hävning till följd av anteciperat avtalsbrott lär force majeure kunna utgöra en hävningsgrund. Möjligheten att påkalla stoppningsrätt vid force majeure är enligt min mening inte möjlig, då kravet enligt 61 § köplagen är att stoppningsrätten skall grunda sig på parts handlingssätt eller ekonomiska förhållanden. Omöjlighetsläran kan möjligtvis göras gällande för tillämpning av 62 § köplagen, dock är omöjlighetsläran idag inte erkänd i svensk rätt, vilket torde föranleda att det är osannolikt att det hade godtagits som grund.

Denna uppsats kan förhoppningsvis sporra vidare undersökning i ämnet rörande anteciperade avtalsbrott, och särskilt önskvärt vore klagande om stoppningsrättens beviskrav.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt Tryck

Förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, lag om avbetalningsköp m.m., Stockholm, 1914

Prop 1984:85:110

Prop 1988/89:76

Prop. 2008/09:88

SOU 1984:25

Litteratur

Adestam, Johan, Den dokumentvillkorade garantin, Karnov, Diss. Lund : Lunds universitet, 2015, Stockholm, 2014

Adlercreutz, Axel & Gorton, Lars, Avtalsrätt. 2, 6., [uppdaterade] uppl., Juristförlaget, Lund, 2010

Adlercreutz, Axel, Gorton, Lars & Lindell-Frantz, Eva, Avtalsrätt. 1, 14:e upplagan 2016, Juristförlaget, Lund, 2016

Bergem, John Egil, Konow, Berte-Elen Reinertsen & Rognlien, Stein, Kjøpsloven- og FN-konvensjonen om internasjonale løsørekjøp med kommentarer: med kommentarer, 3. utg., Gyldendal, Oslo, 2008

Bergsaker, Olav & Bergström, Mats, Kommentar till NL 09, Lamanica logistikservice, Katrineholm, 2012

Bernitz, Ulf, Standardavtalsrätt, 8. kompletterade uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2013

Ekelöf, Per Olof, Rättegång. H. 4, 6., omarb. uppl., Norstedt, Stockholm, 1992

Gordley, James & Taylor von Mehren, Arthur, An introduction to the comparative study of private law, Cambridge University Press, Cambridge, 2006

Kihlman, Jon, Munukka, Jori & Svensson, Ola, Köplagen: en kommentar, Karnov Group, Stockholm, 2017

Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.), Juridisk metodlära, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2013

Hellner, Jan & Ramberg, Jan, Speciell avtalsrätt. 1, Köprätt, 2. uppl., Juristförl., Stockholm, 1991

Hellner, Jan, Hager, Richard & Persson, Annina H., Speciell avtalsrätt II: kontraktsrätt. H. 1, Särskilda avtal, 6., [uppdaterade] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2015

Hellner, Jan, Hager, Richard & Persson, Annina H., Speciell avtalsrätt II: kontraktsrätt. H. 2, Allmänna ämnen, 6. omarb. uppl., Wolters Kluwer, Stockholm, 2016

Herre, Johnny, Konsumentköplagen: en kommentar, 4., [rev.] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2014

Håstad, Klara, Obefogade hävningsförklaringar, i Lambertz, Göran, Lindskog, Stefan & Möller, Mikael (red.), Festskrift till Torgny Håstad / [redaktörer Göran Lambertz, Stefan Lindskog, Mikael Möller], Iustus, Uppsala, 2010

Håstad, Torgny, Köprätt: och annan kontraktsrätt, 6., omarb. uppl., Iustus, Uppsala, 2009

Johansson, Svante O., Konsumenttjänstlagen: en kommentar, 1. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2013

Lehrberg, Bert, Köprätt enligt 1990 års köplag, 1. uppl., Institutet för bank- och affärsjuridik (IBA), Uppsala, 2008

Murray, Carole, Holloway, David & Timson-Hunt, Daren, Schmitthoff: the law and practice of international trade, 12. ed., Sweet & Maxwell, London, 2012

Ramberg, Jan & Herre, Johnny, Köplagen: en kommentar, 2. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2013

Ramberg, Jan & Herre, Johnny, Allmän köprätt, 7., [omarb.] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2014

Ramberg, Jan & Herre, Johnny, Internationella köplagen (CISG): en kommentar, 4., [uppdaterade] uppl., Wolters Kluwer, Stockholm, 2016

Ramberg, Jan & Ramberg, Christina, Allmän avtalsrätt, 10., omarb. och utök. uppl., Wolters Kluwer, Stockholm, 2016

Rodhe, Knut, Obligationsrätt, Norstedt, Stockholm, 1956

Roos, Axel, Om prestations omöjlighet: i synnerhet med avseende å gäldenärens skadeståndsplikt vid den totala omöjlighet, som uppkommit efter avtalets ingående, Ph. Lindstedts universitetsbokhandel, Diss. Lund : Univ.,Lund, 1915

Samuelsson, Per, AB 04: en kommentar, Upplaga 1, Wolters Kluwer, Stockholm, 2017

Murray, Carole, Holloway, David & Timson-Hunt, Daren, Schmitthoff: the law and practice of international trade, 12. ed., Sweet & Maxwell, London, 2012

Artiklar

Tapani Klami, Hannu, Något om Ekelöfs teleologiska metod, SvJT 1990 s. 226 ff.

Herre, Johnny, DCFR och svensk rätt, SvJT 2012, s. 933 ff.

Elektroniska källor

<http://iicl.law.pace.edu/cisg/page/cisg-table-contracting-states>
senast uppd. 15 februari 2017, besökt senast 27 december 2017.

<http://www.unidroit.org/about-unidroit/membership>
senast uppd. 10 november 2017, besökt senast 7 december 2017.

Rättsfallsförteckning

NJA 1941 s. 516

NJA 1963 s. 136

NJA 1979 s. 295

NJA 1985 s. 879

NJA 1992 s. 728

NJA 2001 s. 155

NJA 2006 s. 120

NJA 2007 s. 909